

П. В. ВОРОНА, А. М. МУЧНИК

**ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО І МІСЦЕВЕ
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

*Видання друге,
перероблене й доповнене*

**Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів**

**Полтава
2010**

УДК – 352.07
ББК 67.9(4УКР)301.011
Д 36

*Гриф наданий Міністерством освіти і науки України,
лист 2009 р. №1.4/18-з-89-1*

- Автори:** **Петро Васильович Ворона** - к. н. держ. упр., докторант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України.
Анатолій Мусійович Мучник - к. політ., н., доцент кафедри журналістики Полтавського інституту економіки і права ВНЗ «Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».
- Рецензенти:** **Олег Юрійович Амосов** - д. е. н., проф., перший заступник директора Харківського регіонального інституту Національної академії державного управління при Президентові України.
Юрій Олексійович Куц - д. н. держ. управ., професор, завідувач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту Національної академії державного управління при Президентові України.
Марина Вікторівна Гриньова – д. п. н., професор, завідувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка.

Д 36

Ворона П. В., Мучник А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні. Навчально-методичний посібник. – Полтава, ПП Шевченко, 2010. – 98 с.

ISBN 978-966-8798-36-8

У навчально – методичному посібнику розглянуто загальні та концептуальні засади державного будівництва та місцевого самоврядування в Україні (інституції, конституційні визначення, законодавча база, їх формування, склад, повноваження). Велика увага в навчальному виданні приділена понятійному апарату, принципам функціонування основних інститутів як місцевої так і центральної влади. З метою контролю та перевірки рівня знань, додаткової роботи студентів та слухачів подано орієнтовний перелік тестових завдань, теми для обговорення і контрольні запитання.

Для студентів та слухачів магістратури, викладачів вишів, державних службовців й службовців органів місцевого самоврядування, які вивчають курс «Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні» і підвищують кваліфікацію за фахом. Може бути корисним для тих, кого цікавлять проблеми та шляхи державотворення в Україні.

УДК – 352.07
ББК 67.9(4УКР)301.011

ISBN 978-966-8798-36-8

© П.В. Ворона - 2010
© А.М. Мучник, 2010
© ХарПІ НАДУ, 2010
© ПІЕП, 2010

ЗМІСТ

Передмова	4
Вступ. Поняття державного управління і місцевого самоврядування.....	5
Розділ I. Поняття держави та її сутність.....	6
1. Територія, кордони, населення та державна влада.....	6
2. Правова держава.....	10
3. Поділ влади.....	12
Теми для обговорення та контрольні запитання	14
Розділ II. Президент – глава української держави.....	15
1. Особливості функціонування інституту президента в Україні.....	15
2. Адміністрація Президента України.....	17
3. Рада національної безпеки і оборони України (РНБО)	18
Теми для обговорення та контрольні запитання	21
Розділ III. Законодавча влада	22
1. Парламентаризм в Україні.....	22
2. Структура та повноваження українського парламенту	24
3. Організаційно-правові засади роботи народного депутата.....	25
4. Уповноважений ВРУ з прав людини.....	27
5. Рахункова палата України.....	29
Теми для обговорення та контрольні запитання	32
Розділ IV. Виконавча влада.....	33
1. Кабінет Міністрів України.....	33
2. Особливості функціонування Кабінету Міністрів.....	35
3. Особливості функціонування місцевої виконавчої влади	37
Теми для обговорення та контрольні запитання	40
Розділ V. Місцеве самоврядування	41
1. Система органів місцевого самоврядування.....	41
2. Особливості роботи голови громади та депутата місцевої ради.....	47
3. Автономна Республіка Крим (АРК)	51
Теми для обговорення та контрольні запитання	56
Розділ VI. Правоохоронні органи (система правосуддя).....	57
1. Прокуратура України.....	57
2. Система судів України.....	61
3. Конституційний Суд України.....	66
4. Вища рада юстиції України.....	69
Теми для обговорення та контрольні запитання	71
Орієнтовний перелік завдань для підсумкової контрольної роботи	72
Глосарій основних понять і термінів	82
Список використаних джерел та додаткової літератури	94
Умовні скорочення	97

ПЕРЕДМОВА

Актуальність вивчення та завдання курсу «Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні» полягають у наданні студентам загальних знань, виробленні конкретних умінь та навичок розуміння процесу публічного управління. Оволодіння базовим інструментарієм державного та місцевого управління дозволить сформувати уміння і навички та застосовувати отримані знання в майбутній професійній діяльності, особливо у випадку служби в органах державної влади та місцевого самоврядування. Загалом без знання організаційно-функціональних засад української держави стати громадянином високої політичної культури неможливо.

Запропонований опорний конспект лекцій як навчально-методичний посібник підготовлений у контексті освітньо-професійних програм підготовки спеціалістів та перепідготовки і підвищення кваліфікації зі спеціальності «Соціальна робота» та «Правознавство» працівників органів місцевого самоврядування і державної влади, які реалізуються Харківським регіональним інститутом державного управління Національної академії державного управління при Президенті України та Полтавським інститутом економіки і права вишого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Він підпорядкований завданням формування в Україні нової генерації фахівців, державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня з високим рівнем правової та політичної культури.

Посібник містить шість розділів, словник основних понять і термінів, список рекомендованої літератури для поглибленого вивчення дисципліни. У шести розділах подані конституційні визначення; представлена законодавча база; розкриті особливості формування, принципи діяльності та компетенції інституцій державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні.

Видання є інтегрованою розробкою, що поєднує теоретичні відомості, практичний курс та систему тестових контрольних завдань. Загальна концепція вивчення дисципліни передбачає поєднання інноваційних методів та прийомів контролю якості навчального процесу (через систему перевірочних тестових завдань, побудованих за принципом поступового ускладнення) із традиційними формами викладу та засвоєння матеріалу, що найчастіше подається у формі лекцій, логічних схем і скорочень та в інтерактивній формі під час розгляду дискусійних та актуальних питань державного будівництва й місцевого самоврядування на семінарських заняттях, під час самостійної індивідуальної роботи студентів чи слухачів з інформаційними та нормативно-правовими джерелами. Логіка побудови навчального посібника продиктована метою і завданнями дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні». Сподіваємося, що запропоноване видання стане в нагоді студентам усіх форм навчання і сприятиме не лише їх професійному становленню, а й ствердженню позиції людини – громадянина України з високою правовою та політичною культурою.

Детальне засвоєння категорій й процедур державного управління та місцевого самоврядування, оволодіння спеціальною термінологічною лексикою забезпечить розуміння процесів реформування в системі адміністративно-територіального устрою України, які повинні сприяти підвищенню ефективності та економічності функціонування системи публічної влади в нашій країні.

ВСТУП

Поняття державного будівництва і місцевого самоврядування

Наука державного будівництва і місцевого самоврядування – це сукупність науково обґрунтованих ідей, поглядів, уявлень про організацію та діяльність органів публічної влади. Її основна увага спрямована на динамічні аспекти реалізації публічної влади компетентними органами, на практику їх діяльності, на втілення правових приписів у життя.

Організація роботи кожного з органів публічної влади може бути визначена через систему певних показників, які отримали назву «елементів державного будівництва і місцевого самоврядування». До них належать:

1. Система органів державної влади і місцевого самоврядування, тобто види органів публічної влади, місце кожного з них у загальній системі, характер відносин цих органів між собою.

2. Принципи, тобто основоположні керівні засади, покладені в основу організації та діяльності органів публічної влади.

3. Функції органів державної влади і місцевого самоврядування як основні напрямки їх діяльності

Державне будівництво і місцеве самоврядування можна розглядати як:

- загальну організацію державного будівництва і місцевого самоврядування;
- підгалузь конституційного процесуального права України, що регулює внутрішні організаційні структури, форми і методи діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування;
- навчальну дисципліну, яку викладають в освітніх закладах;
- юридичну науку.

Державне будівництво і місцеве самоврядування – це наука, що являє собою систему узагальнених знань про організацію роботи органів публічної влади. Її предметом є суспільні відносини, які складаються у процесі організації та діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування ” (ст. 5 Конституції України)

Методи вивчення науки державного будівництва і місцевого самоврядування включають способи, прийоми й засоби, які забезпечують ефективне пізнання і вивчення її предмета. Серед методів виокремлюють: а) метод системного підходу до вивчення предмета науки; б) метод історичного підходу; в) формально - логічний метод; г) метод нормативно - логічного аналізу; д) статистичний метод; е) метод соціологічних досліджень; є) метод порівняння; ж) метод моделювання; з) метод експерименту; й) метод прогнозування та ін.

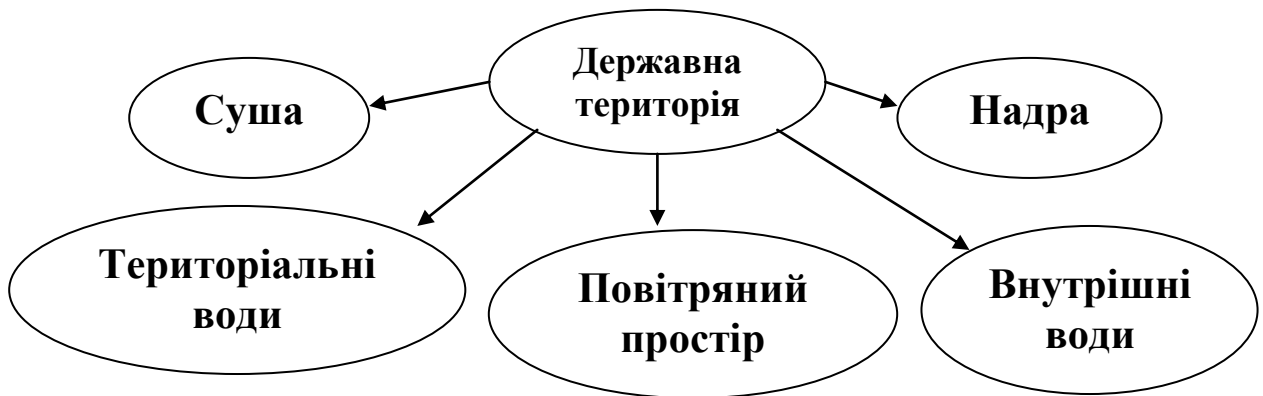
Розділ I. Держава та її ознаки

1. Територія, кордони, населення та державна влада

Державна територія – це певна частина земної поверхні, що знаходиться в межах державних кордонів.

Що входить у територію держави?

1. Суша – суходутна територія, наземний простір.
2. Внутрішні води – озера, річки, канали та інші водні ресурси.
3. Територіальні води – морські води, що примикають до суходутної території.
4. Надра – усе, що знаходиться під суходолом і водною територією держави до центру земної кулі (теоретично, а практично – до технічно доступних глибин).
5. Повітряний простір – усе, що знаходиться над суходолом і водною територією держави.



Суверенна держава - це держава, яка незалежно і самостійно, без будь-якого втручання з боку, вирішує свої внутрішні і зовнішні справи. Державна територія необов'язково повинна бути суцільною. Буває, що територія однієї держави «переривається» територією іншої держави або морем.

Як встановлюються території і межі держави?

Кожна держава має межі, що вказують, де кінчається її територія і починається територія сусідньої держави. Межі можуть встановлюватися шляхом дипломатичних угод або в результаті військових дій. Є кілька способів визначення державної території і встановлення кордонів.



Після розпаду Радянського Союзу утворилися нові незалежні держави: Україна, Литва, Латвія, Естонія, Грузія, Казахстан, Білорусь та інші.

Державний кордон – лінія і уявна вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії визначаючи межі державної території, – суші, вод, надр, повітряного простору – тобто межі розповсюдження державного суверенітету

У поняття «населення» включаються всі люди, які постійно проживають на території держави. Існування держави ніяк не обумовлено чисельністю його населення. Є держави з невеликою кількістю населення, наприклад, Норвегія – 4,7 мільйона чоловік (на 2007 рік), а є держави з дуже великою кількістю мешканців, наприклад, Китай – 1,2 млрд. осіб (на 1993 рік).

Необов'язково існує пряма залежність між розмірами території держави і чисельністю його населення. Щільність населення (число людей, що проживають на 1 кв. км. території) різна в різних державах. Наприклад, в Бельгії проживає 9,9 мільйона чоловік на території в 30,5 тис. кв.км. а в Намібії (Африка) - 1,7 мільйона чоловік на території в 824 тис. кв. км.

До складу населення держави входять: а) громадяни держави; б) жителі держави, які не є її громадянами, і постійні, і тимчасові

У кожній державі є закони, які встановлюють, хто є громадянином держави і за яких умов людина може стати громадянином держави (отримати громадянство). Громадяни держави зобов'язані виконувати громадянський обов'язок, покладений на них державою, і зберігати лояльність (вірність) державі. Вони володіють правами, що надаються лише громадянам, наприклад, обрати і бути обраними у різні органи влади.

Інша група населення – люди, які постійно або тимчасово проживають у державі, але не є її громадянами. Вони – громадяни інших держав, які отримали дозвіл на постійне або тимчасове перебування в країні. Такі жителі, як і громадяни держави, зобов'язані виконувати її закони. Представники цієї групи населення не мають всіх прав, якими володіють громадяни держави.

Управління державою вимагає системи державної влади. Характер державної влади обумовлюється політичним устроєм. Політичний устрій ґрунтується на певних принципах, ідеях і методах правління. Ці ідеї та принципи проводяться в життя держави системою органів державної влади, до якої входять уряд і парламент, а також судовою системою

Тип політичного ладу. Як уже зазначалось, усі держави мають спільні та відмінні ознаки. Розрізняються держави передусім за типом політичного устрою. Більшість сучасних держав поділяється на дві великі

групи: демократичні держави і диктатури. Кожна з цих груп має характерні особливості.

Спільною рисою *для всіх країн, що обрали демократичний шлях* розвитку, є вільні вибори, коли громадяни добровільно обирають своїх представників, які повинні управляти державою упродовж певного часу (4 або 5 років). Потім знову відбуваються вибори, на яких кілька партій змагаються між собою, і в громадян є можливість або знову обрати колишніх представників, або замінити їх іншими. Обранці народу повинні відстоювати інтереси більшої частини населення, адже тільки тоді вони будуть діяти на благо країни і її громадян. Слушною на наш погляд є теза Авраама Лінкольна, президента Сполучених Штатів в 1861-1865 роках, який сформулював вищезгадану закономірність так: «Влада народу, що здійснюється народом в ім'я народу».

Влада в державі діє в трьох основних сферах: законодавчій, виконавчій і судовій. У демократичній країні існує поділ влади. Це зроблено для того, щоб уникнути зосередження усієї влади в одних руках і підпорядкування одних владних органів іншим. Наприклад, для демократичної держави дуже важливою є незалежність судової системи. Той же демократичний лад декларує для своїх громадян захист прав і свобод, зокрема таких як свобода слова, друку, демонстрацій; права на створення організацій, на вибір професійних занять і т.п.

Демократичні держави мають відмінності, головним чином у державному устрої. Наприклад, деякі з них (Бельгія, Великобританія, Іспанія, Нідерланди) створені за принципом конституційної монархії. На чолі такої держави стоїть монарх, який володіє довічною владою, що передається у спадок. Монарх символізує спадкоємність (*продовження*) прадавніх традицій держави, але реально не є правителем. Дійсна влада в країні належить виборним органам – парламенту та уряду.

У Сполучених Штатах Америки, наприклад, державу очолює Президент, якого обирають на чотири роки. Він є главою держави, главою уряду і головнокомандувачем збройних сил. Президент керує виконавчою владою, а верховною законодавчою владою володіє парламент – Конгрес. Для того, щоб здійснити своє рішення, важливе для життя всієї країни, Президент повинен отримати згоду Конгресу.

В Ізраїлі існує парламентська демократія, при якій парламент (Кнесет) обирає уряд більшістю голосів. Сам Кнесет обирається громадянами держави на загальних виборах.

На чолі держави, політичний устрій якої – *диктатура*, зазвичай стоїть одна людина або невелика група людей, що зосередили у своїх руках усю державну владу: і законодавчу, і виконавчу. Судова система теж підпорядкована диктаторові. Ніхто не має права судити главу держави: він вище закону. *Диктатор* (або правляча група) може прийти до влади різними шляхами: завдяки перемозі на виборах (але, здобувши владу, диктатор, як правило відмінє вибори або перетворює їх на фарс чи формальність; так прийшов до влади Гітлер у Німеччині) або шляхом

військового перевороту (А. Піночет). У диктаторській державі діє лише одна партія – правляча. Існування інших партій заборонено. У такій державі влада диктує громадянам спосіб життя і забороняє її критикувати. Тих, хто порушує цю вимогу, чекає суворе покарання. Тривалість влади диктатора залежить від сили, яку він зосередив у своїх руках. Тримання населення в покорі досягається політикою терору і залякуванням. У розпорядженні диктатора є таємна поліція, головне завдання якої – стеження за громадянами, за їх «благонадійністю», тобто за тим, наскільки вони підпорядковуються у повсякденному житті вимогам влади. У деяких диктаторських державах громадяни мають обмежену свободу, наприклад, у сфері релігійного життя або економічної діяльності. При диктатурі спадкоємність влади не впорядкована законом, диктатор прагне правити до кінця життя, тому зміна влади відбувається лише тоді, коли диктатор помирає або його виганяють із країни.

У тоталітарній державі влада характеризується повним (тотальним) контролем у всіх сферах життя суспільства: політичній, економічній, соціальній, культурній, релігійній. Політичний устрій тоталітарної держави – диктатура.

Ліберальний лад заснований на принципі, який стверджує, що всі люди рівні і вільні від народження. Тому держава не має права втручатися в їхнє життя і нав'язувати свою волю. Відповідно до принципу лібералізму, втручання держави повинно обмежуватися лише сферами безпеки і зовнішньої політики. Держава повинна захищати громадян від зовнішніх ворогів (з допомогою армії) і від порушників порядку всередині країни (з допомогою поліції).

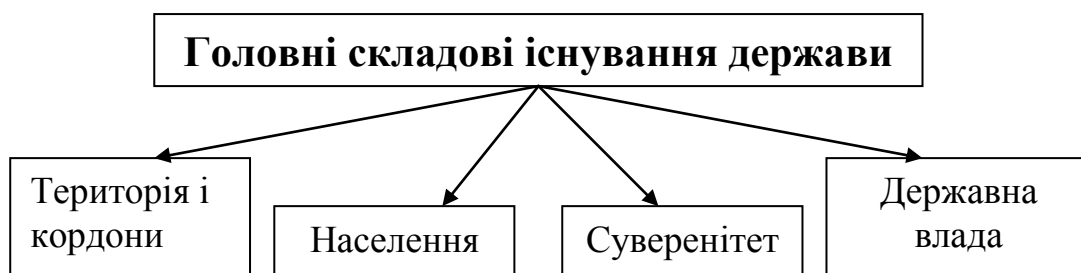
Суверенна держава – це незалежна держава. Її органи влади мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього життя країни і визначати її зовнішню політику. Ніхто не має права скасовувати або змінювати їх рішення. Ця влада поширюється на всю територію і населення держави. Разом з тим треба відзначити, що в наш час майже не існує абсолютно незалежних держав, адже більшість країн так чи інакше залежать одна від одної і потребують взаємної підтримки. Більш сильні і багаті – часто впливають на політику більш слабких і бідних держав, які потребують військової та економічної допомоги.

Життя населення організовується за законами і рішеннями органів державної влади. Суверенна влада має право видавати закони, збирати податки, упроваджувати військову службу, вирішувати питання управління державою, друкувати гроші, мати державний герб, прапор, гімн тощо. Суверенна держава має право вимагати від громадян підпорядкування законам і карати порушників.

У зовнішньополітичній діяльності суверенність держави виражається у дипломатичних відносинах, які вона встановлює з іншими державами. Вона вирішує, з якими країнами підтримувати дружні відносини, з ким угоди щодо мирного співіснування та співпрацю - військовому, економічному, культурному секторі. Держава має право оголосити війну,

закрити своє посольство у ворожій країні або вислати зі своєї території дипломатичних представників ворожої держави.

Отже, на нашу думку, під сучасним поняттям «держава» треба розуміти чотири головні складові її існування.



2. Правова держава

Правова держава – форма організації державної влади, за якої верховенство в усіх сферах життя належить закону. У правовій державі всі державні органи й громадяни однаковою мірою відповідальні перед законом; реалізуються всі права людини; здійснюється розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову. Правова держава є альтернативою авторитаризму і тоталітаризму. Правова держава передбачає поступову демократизацію суспільства, встановлення правових основ будівництва державності, дотримання правопорядку і принципу законності.

Специфічні ознаки правової держави:

- верховенство та панування права (у широкому розумінні) і закону (у вузькому розумінні), адже держава має керуватися законом;
- принцип розподілу влади (реалізується принцип верховенства закону, носить інструментальний характер);
- пріоритет прав і свобод особистості (права має не лише окрема особистість, але й колектив, суспільство, держава);
- соціальна захищеність і соціальна справедливість;
- чітке розмежування функцій держави і суспільства;
- верховенство і пряма дія закону;
- створення антимонополістичного механізму, який унеможлиблює зосередження владних повноважень у певній ланці або інституті;
- встановлення в законі і здійснення в житті суверенності державної влади;
- формування суспільством на основі норм виборчого права законодавчих органів і контроль за втіленням законодавчої волі в законах;
- відповідність внутрішнього законодавства загальноприйнятими нормам і принципам міжнародного права;
- взаємна відповідальність держави і особи;
- наявність громадянського суспільства.

Визнання держави правовою означає підкорення будь-яких форм державної діяльності праву, передовсім Конституції, головне призначення якої в демократичному суспільстві – бути основним обмежувачем державної влади заради збереження основних прав і свобод громадян, слугувати гарантом саморозвитку і самоорганізації основних інститутів демократичного суспільства. Обмежуючи державну владу правом, Конституція зберігає тим самим проголошену нею свободу, яка є основним призначенням права.

Правова держава це держава, Конституція якої є головним юридичним документом, який відповідає соціальній реальності даного суспільства і держави, що обмежує державну владу правом, яке виражає і закріплює природжені, невідчужувані права і свободи людини.

Як правило, виділяють два основні принципи демократичного ладу: народовладдя і ухвалення рішень більшістю голосів. Існує третій – фундаментальний принцип демократії: рівність перед законом. У демократичній державі всі рівні перед законом: одні й ті ж закони є чинними для всіх громадян держави; дія кожного закону однаково поширюється як на рядових громадян, так і на тих, хто займає вищі посади в державі: Президента, міністрів, членів парламенту і суддів. Кожен, хто переступив закон, буде засуджений за загальним для всіх законодавством.

Закони встановлюють норми поведінки громадян. Вони визначають, що можна і чого не можна робити. Але чи достатньо видати закон, щоб усі громадяни служили йому? Людина не любить, коли їй нав'язують виконання якихось-правил. Вона відчуває, що закон обмежує її, хоча й розуміє, що закони творяться для її захисту і того суспільства, в якому вона живе.

Дотримання закону. Кожна держава встановлює закони, але вони втрачають будь-який сенс, якщо їх не дотримуються. Для того, щоб забезпечити дотримання закону і підпорядкування йому, держава використовує різні засоби, зокрема, покарання за порушення закону. У будь-якій державі є установи, завдання яких – забезпечити підпорядкування закону (найкраще ці функції виконують поліція та суд). Виконання законів забезпечує нормальне, упорядковане життя в державі.

Головна мета законів – зберігати громадський порядок і безпеку в державі, захищати основні права людини і громадянина, оберігати принципи демократії

Закон покликаний захищати людину і державу. Він охоплює всі галузі життя. Рівність перед законом – важливий принцип демократичного ладу. Значення цього принципу в тому, що дія загальних законів поширюється на всіх громадян держави. Велике значення має підпорядкування закону.

Закон, якому не підкоряються, втрачає сенс, оскільки не виконує свого призначення. Існує система установ, що забезпечують дотримання закону: поліція і суд. Законодавча діяльність не припиняється ніколи. Життя

динамічне, воно змінюється, тому видаються закони, які відповідають новим потребам суспільства, або вносяться зміни до вже існуючих законів.

Закони держави базуються, як правило, на Конституції – найважливішому правовому документі держави. У ній записані всі принципи, що визначають політичний устрій, державне будівництво, органи влади та їх повноваження. Особливу увагу в ній приділено правам людини, що є основними цінностями демократії

Конституція направляє діяльність законодавців і накладає на них обмеження. У країнах, що не мають Конституції, існує система принципів, на які орієнтуються законодавці. У демократичних державах народ наділяє своїх представників законодавчими повноваженнями. Таким чином громадяни беруть участь у створенні законів, що визначають їх спосіб життя.

3. Поділ влади

При демократичному ладі дотримується принцип обмеження влади. Він покликаний запобігти зосередженню всієї влади в одних руках. Для цього існують наступні шляхи: поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову. Кожна з них має можливість обмежувати і врівноважувати діяльність двох інших. Однак не існує повного поділу влад. Ступінь такого поділу залежить від державного устрою (президентська чи парламентська демократія демократія). Обмеження влади здійснюють і установи, що входять в систему контролю і нагляду. Існування опозиції, яка стежить за діями уряду і проведеної ним політикою. Опозиція пропонує альтернативні шляхи управління державою.

Кожна партія в опозиції чи всі вони разом можуть запропонувати свої шляхи ведення державних справ, внести законопроект або навіть інші обмеження дій влади Крім поділу влади, існують і інші способи обмежити дії влади, зокрема, за допомогою системи контролю. У демократичних державах існує ціла система установ і організацій, що відають наглядом за діями державної влади. Ці установи незалежні від інших влад.

Опозиція обмежує владу. Вона відіграє важливу роль у контролі за діями державної влади. «Опозиція» означає «протиставлення» (лат.). Парламентська опозиція складається з партій, що не входять в уряд.

*У демократичних державах існує ціла система установ і організацій, що відають наглядом за діями державної влади.
Ці установи незалежні від інших влад*

При демократичному ладі громадяни наділяють своїх представників повноваженнями правити країною від їхнього імені. Вибори зазвичай відбуваються через кожні чотири-п'ять років. Якщо громадяни не задоволені діяльністю влади, вони можуть обрати інших представників на наступних виборах.

Але що діється між виборами? Чи можуть громадяни дозволити собі пасивно спостерігати за тим, що відбувається в країні? Чи, можливо, мають бажання спробувати якимось впливати на події і навіть змінювати рішення, прийняті органами влади?

Участь громадян у житті демократичної держави, у якій вони можуть вільно висловлювати думки та ідеї, відбувається, як правило через вираження громадських ініціатив. Усе більша кількість людей використовує своє право оприлюднювати думки з приводу того, що відбувається в державі. Громадяни висувують ідеї щодо того, як вирішити проблеми життя суспільства, вказують на недоліки, що вимагають виправлення. А якщо прагнуть більш активно діяти і по-справжньому впливати на події, можуть використовувати шляхи, відповідно до норм закону. Це можливо через громадські організації та партійну діяльність.

Партія – це група людей, об'єднаних загальними ідеями з багатьох державних питань. Партія прагне прийти до влади, щоб керувати державою відповідно зі своїми ідеями

Партії викладають свої погляди та ідеї в документах, які називаються «програмами», або «платформами». У програмі вказуються цілі партії при управлінні державою та шляхи, якими вона збирається їх досягти. При демократичному ладі партії мають більші можливості. Тому, обираючи на виборах ту чи іншу партію або вступивши в неї, громадянин може впливати на:

- рішення, хто буде очолювати державу і керувати нею;
- здійснення певної програми в області зовнішньої і внутрішньої політики, безпеки, економіки, освіти і т. д.;
- виправлення існуючих недоліків у державному і громадському житті;
- створення парламентської більшості для здійснення законодавчої діяльності;
- створення опозиції, до завдань якої входить контроль діяльності партії, що є при владі більшості і заміна правлячих партій, коли прийде час.

Громадянин має можливість впливати на те, що відбувається в державі: він може визначити, хто увійде в уряд і які державні рішення будуть прийняті. Участь громадянина в прийнятті державних рішень виявляється:

- а) у день виборів, коли обирає своїх представників до органів влади;
- б) в період між виборами, коли він може обрати будь-який із шляхів:
- в) у висловлюванні солідарності одній з партій;
- г) через вступ до вже існуючої партії, або утворенні нової;
- д) у боротьбі за свої переконання та ідеї в громадських об'єднаннях або рухах протесту.

Крім того, у громадян є в розпорядженні інші засоби боротьби – одиничні або короткочасної дії. Такі як демонстрація, подача петиції, страйк, санкція, голодування, листи до редакції газет. Мета всіх цих дій –

створити громадську думку, яка може вплинути на органи влади, оскільки вони зацікавлені в підтримці та співпраці з громадянами і громадськістю. Тільки за цієї умови органи влади можуть підтримувати стабільне життя в державі, зміцнювати своє становище в очах суспільства і продовжувати перебувати при владі й після наступних виборів.

Теми для обговорення

1. Який демократичний інститут держави є обов'язковими для розвитку ефективної системи управління?
2. Перспективи становлення в Україні правової держави?
3. Чи є в Україні територіальні проблеми з державами-сусідами?
4. Який механізм здійснення контролю за роботою органів державної влади опозиційними партіями в Україні?
5. Національні особливості розвитку демократії.
6. Демократичні інститути України як запорука розвитку правової держави та громадянського суспільства.
7. Законодавча база закріплення розподілу влади в Україні.
8. Які перспективи реформування Конституції України? Чи є цей процес назрілим для суспільства?
9. Чи мають громадяни України достатній інструментарій впливу на владу?
10. Місце та роль політичних партій й громадських організацій у політичному та суспільному житті України.

Контрольні запитання

1. Які ознаки державності в Україні на даному етапі лише формуються?
2. Які зарубіжні приклади формування територій, відмінні від української традиції державного будівництва, можна привести?
3. Як здійснюється розподіл влади в Україні?
4. Які особливості партій та партійної роботи в Україні?
5. Спільні риси української держави з іншими країнами світу ?
6. Чи можливо сьогодні для України використовувати термінологію правової держави? Чому?
7. Чи достатньо демократично в Україні працює механізм захисту прав і свобод громадян?
8. Чим відрізняються ліберальна держава від демократичної?
9. Особливості інституційної взаємодії трьох гілок влади в державі?
10. Яке значення Конституції як основного закону держави для процесів демократії та державного будівництва?
11. Які особливості виборчого процесу в Україні?
12. Чи існує в Україні дієвий механізм збереження демократичних засад в суспільстві?

Розділ II. Президент – глава української держави

1. Особливості функціонування інституту Президента в Україні

Конституційне визначення. Президент України (ПУ) є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Його повноваження у цій сфері визначені ст.102 Конституції України та покладають на Президента обов'язок приймати рішення та виконувати дії, спрямовані на захист і зміцнення державного суверенітету, збереження цілісності та недоторканності території України у межах існуючих кордонів.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про вибори Президента України», ЗУ «Про Президента України».

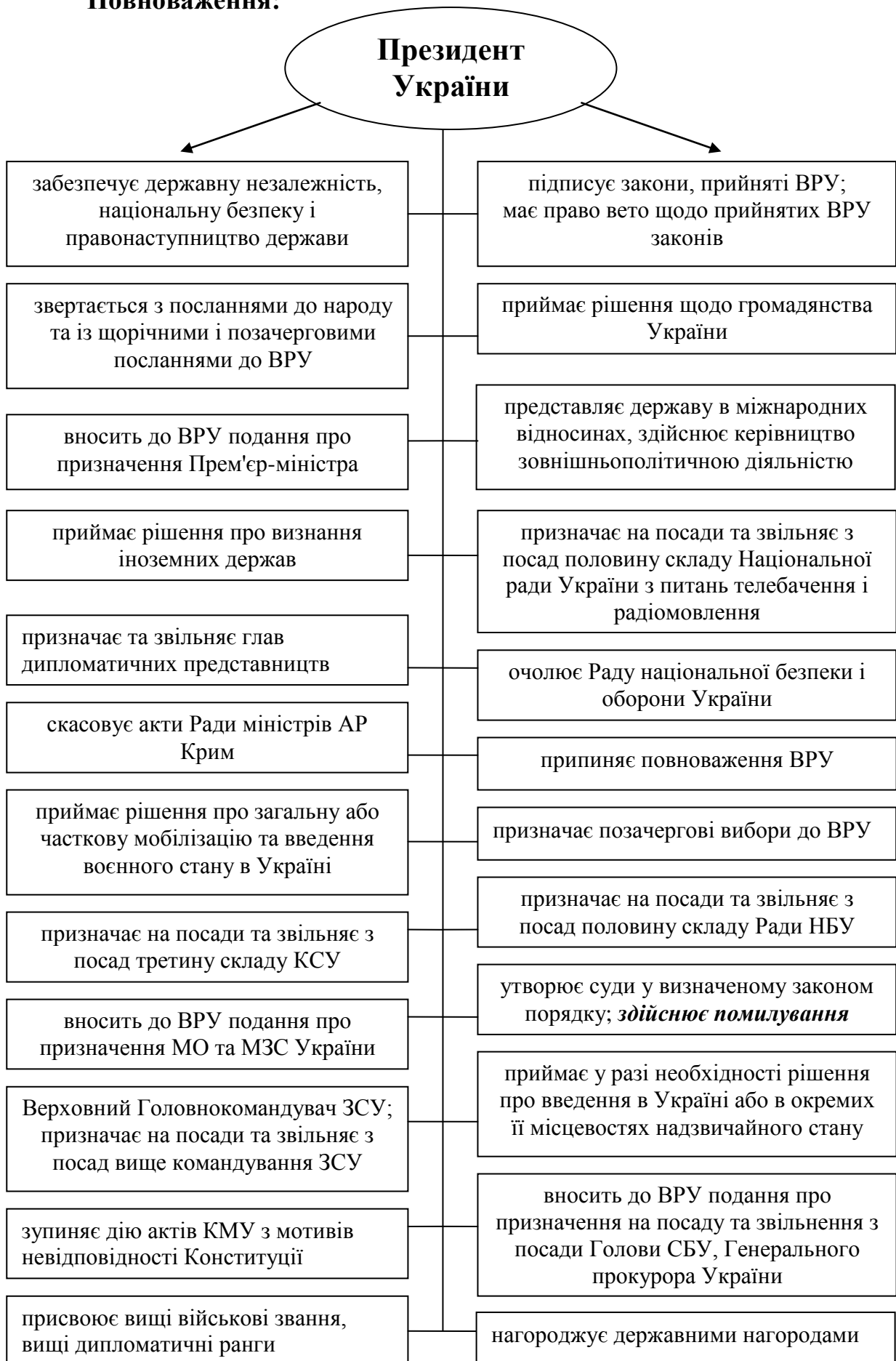
Формування. Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг 35 років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою. Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд. Чергові вибори ПУ проводяться в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень ПУ. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори ПУ проводяться в період 90 днів з дня припинення повноважень.

Новообраний ПУ вступає на пост не пізніше ніж через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народом на урочистому засіданні ВРУ.

Президент України складає таку присягу: "Я, (ім'я та прізвище), волею народу обраний Президентом України, заступаючи на цей високий пост, урочисто присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми справами боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, обстоювати права і свободи громадян, додержуватися Конституції України і законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників, підносити авторитет України у світі"

Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень. За посягання на честь і гідність ПУ винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону. Звання ПУ охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

Повноваження:



2. Адміністрація Президента України

Конституційне визначення. Адміністрація Президента України (*неофіційно – Банкова*) постійно діючий орган, утворений Президентом України для здійснення його повноважень. Загальне керівництво Адміністрацією здійснює Глава Адміністрації. Основними завданнями Адміністрації є забезпечення здійснення ПУ його конституційних повноважень на засадах відкритості, гласності та прозорості.

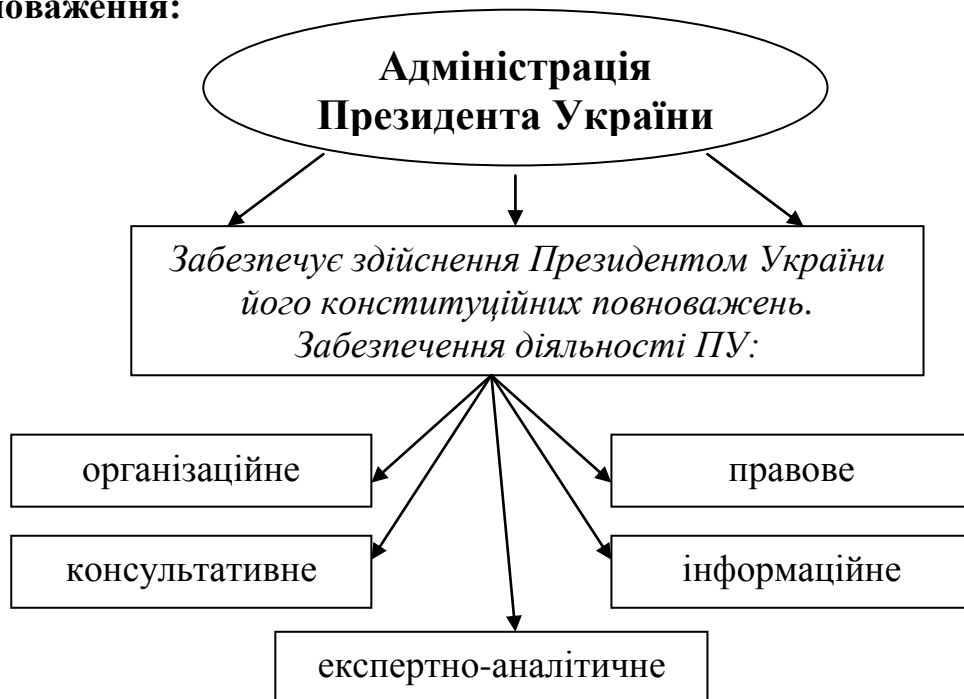
У процесі виконання покладених завдань Адміністрація відстоює позиції ПУ у взаємодії з ВРУ, КМУ, КСУ, правоохоронними, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями

Законодавча база: Конституція України, Положення про Секретаріат Президента України від 4 листопада 2005 року, Указ Президента України від 25 лютого 2010 року № 265/2010.

Формування: формується Указом Президента України за його баченням у відповідності до Конституції України.

Склад. Структура. До складу Адміністрації входять: перший заступник Глави Адміністрації Президента України, заступник Глави Адміністрації; Прес-секретар ПУ; групи радників та наукових консультантів ПУ; постійний представник ПУ у ВРУ, постійний представник ПУ у КМУ, постійний представник ПУ у КСУ, інші постійні представники ПУ; головні служби, служби та інші структурні підрозділи.

Повноваження:



Загальне керівництво Адміністрацією здійснює Глава Адміністрації, який призначається та звільняється з посади Президентом України. Адміністрація ПУ є юридичною особою.

3. Рада національної безпеки і оборони України

Конституційне визначення. Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України. Персональний склад РНБО України формує Президент України.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про основи національної безпеки України», ЗУ «Про Раду національної безпеки і оборони України».

Формування: формується Указом Президента України за його баченням у відповідності до Конституції України.

Структура.



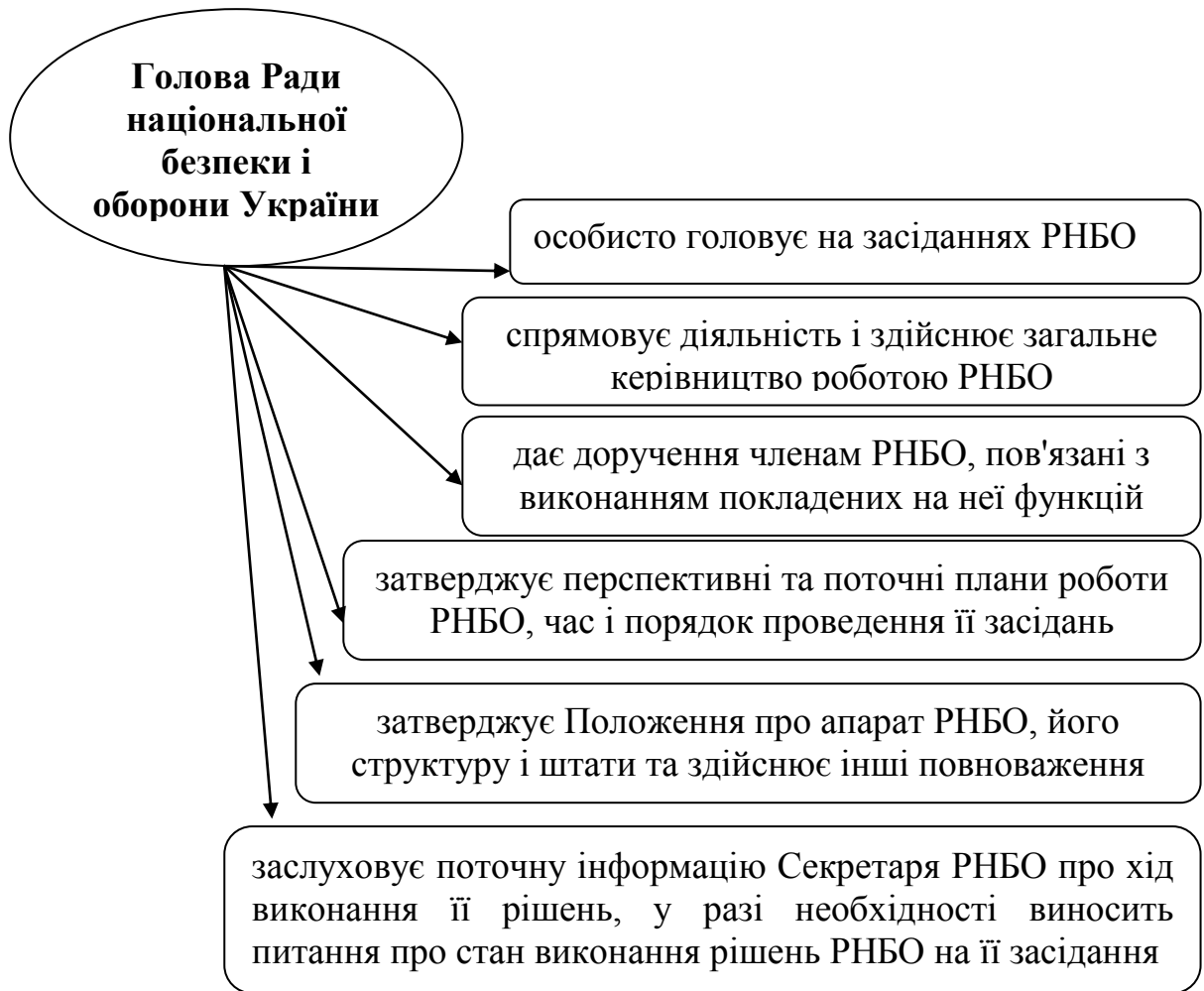
Склад. Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України. До складу РНБО України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова СБУ, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

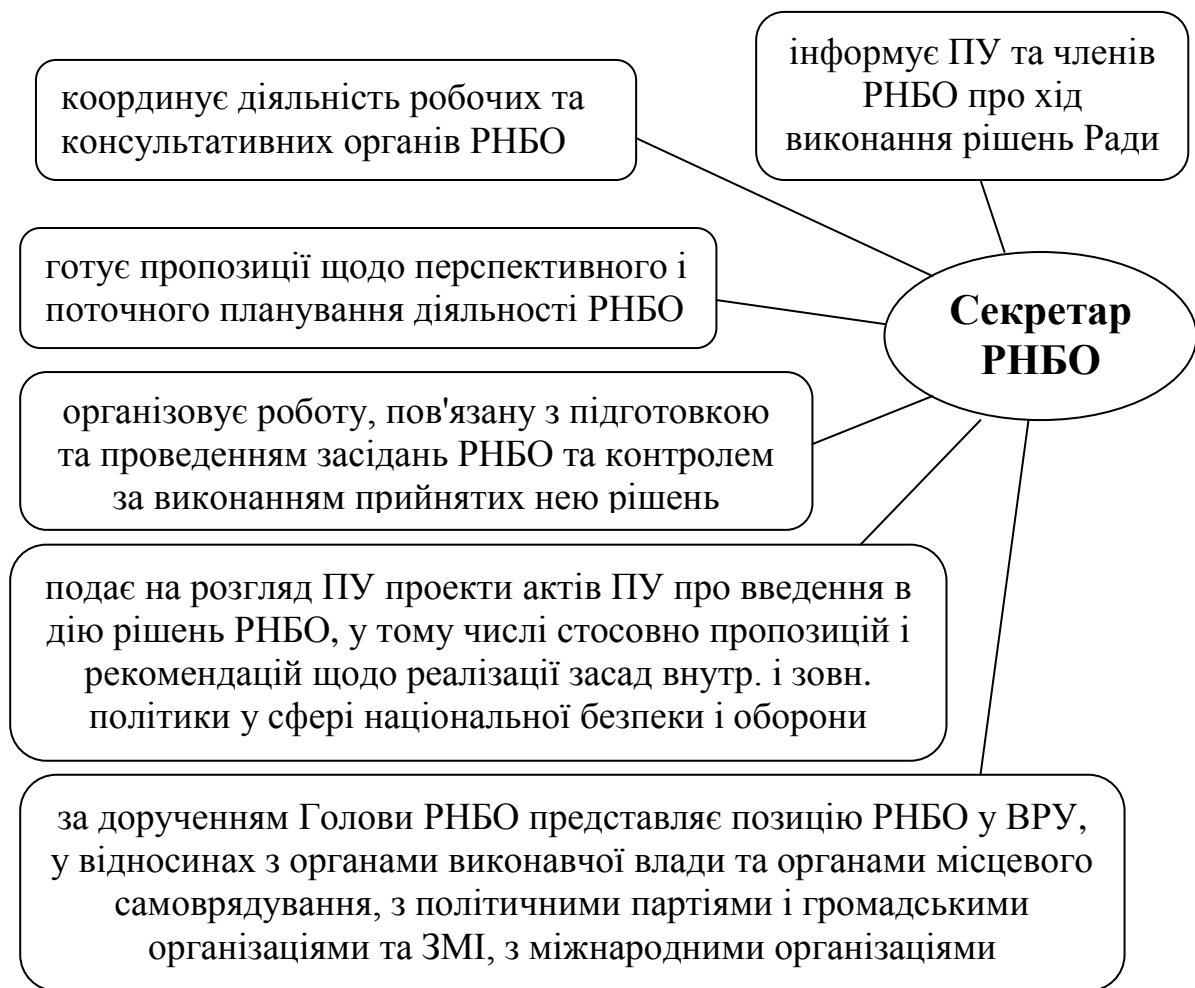
У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова ВРУ. Рішення РНБО України вводяться в дію указами Президента України. Компетенція та функції РНБО України визначаються законом. Секретар РНБО України призначається на посаду та звільняється з посади ПУ і безпосередньо йому підпорядковується.

Функціями Ради національної безпеки і оборони України є:

- 1) унесення пропозицій ПУ щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони;
- 2) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час;
- 3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Повноваження





Для опрацювання і комплексного вирішення проблем міжгалузевого характеру, забезпечення науково-аналітичного та прогнозованого супроводження діяльності РНБО за її рішенням в рамках коштів, передбачених Державним бюджетом України, можуть утворюватися тимчасові міжвідомчі комісії, робочі та консультативні органи. Функції та повноваження цих органів визначаються окремими положеннями, які затверджує Президент України.

Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. **Загрози національній безпеці** – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України

Президентом України розробляються і затверджуються Стратегія національної безпеки України і Воєнна доктрина України, доктрини, концепції, стратегії і програми, якими визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, а також напрями діяльності органів державної влади в конкретній обстановці з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Стратегія національної безпеки України і Воєнна доктрина України є документами, обов'язковими для виконання, основою для розробки конкретних програм за складовими державної політики національної безпеки.

Теми для обговорення

1. Особливості повноважень Президента при президентській і парламентській республіках ?
2. Роль Президента як глави держави.
3. Вплив Президента України на формування та роботу органів державної влади та місцевого самоврядування.
4. За яких умов президент має право припинити достроково роботу ВРУ, та оголосити дострокові вибори ?
5. Яка роль Президента у формуванні міжнародного іміджу та авторитету України ?
6. Як залежить робота Президента України від Адміністрації Президента та Верховної ради України ?
7. З якою метою Президент формує РНБО ?
8. Причини та процедура оголошення імпічменту?
9. Національна безпека України та загрози національним інтересам держави.
10. Майбутнє інституту президентства в Україні.

Контрольні запитання

1. Роль і значення інституту президентства в Україні?
2. Історія інституту Президентства в Україні?
3. Як обирається Президент України?
4. Особливості роботи та компетенції Президента України?
5. Вимоги щодо несумісності посади Президента України.
6. Роль Адміністрації президента України у організації його роботи ?
7. Які повноваження Президента України в гуманітарній сфері ?
8. Які повноваження Президента України в економічній сфері ?
9. Які повноваження Президента України в оборонній сфері ?
11. Які повноваження Президента України у сфері міжнародної діяльності?
12. Яке значення в процесах державотворення відіграє РНБО ?

Розділ II. Законодавча влада

1. Парламентаризм в Україні

Парламенти і парламентаризм у Європі мають давню історію.

Першим конституційним попередником Верховної Ради України була Центральна Рада УНР, утворена 17 березня 1917 року. Вона розпочала розбудову української державності шляхом видання Універсалів. Найвагомішим став IV Універсал, ухвалений 22 січня 1918 року, який проголосив одним із важливих завдань створення Конституції України. На останньому засіданні Центральної Ради 29 квітня 1918 року було ухвалено проект Конституції Української Народної Республіки - "Статут про державний устрій, права і вольності УНР".

Другим попередником **Верховної Ради України** можна вважати З'їзд хліборобів-землевласників за участю 8000 делегатів, який відбувся в Києві 29 квітня 1918 року і проголосив гетьманом України П. Скоропадського. Цього ж дня було оголошено «Закони про тимчасовий державний устрій України», що мали слугувати за Конституцію держави до скликання **Сойму**. Проте Сойм так і не було скликано. За цією тимчасовою Конституцією влада в Україні належала Гетьману, який призначав Отамана Ради Міністрів, а той подавав Гетьману свій Кабінет на затвердження.

Безпосереднім попередником Верховної Ради України була Верховна Рада Української Соціалістичної Республіки.

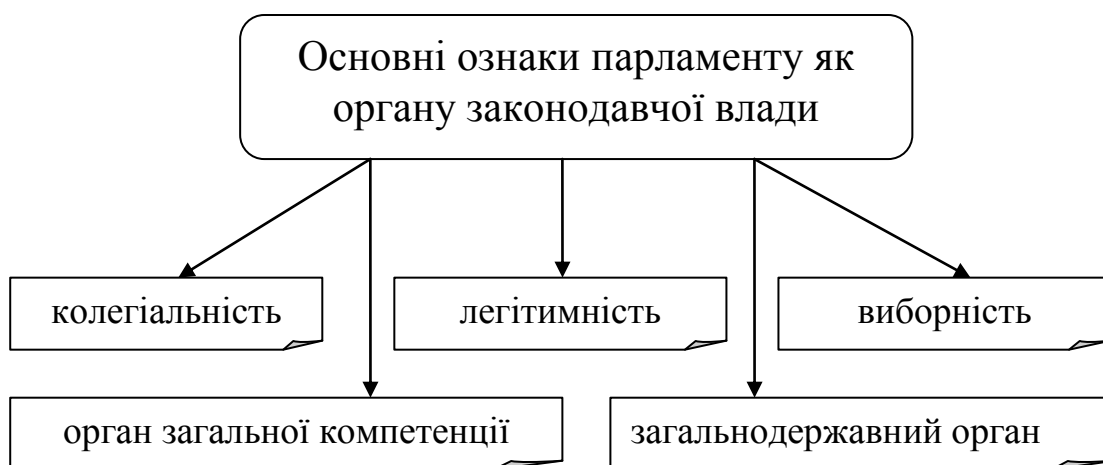
Парламенти – це виборні і колегіальні загальнодержавні органи, які функціонують в умовах демократичного правління і компетентні здійснювати законотворчу діяльність

Парламентаризм – це система взаємодії держави і суспільства, для якої характерним є визнання провідної або особливої і досить істотної ролі у здійсненні державновладних функцій загальнонаціонального постійно діючого представницького органу. Його не слід пов'язувати з будь-якими конкретними формами державного правління. У кожній країні конкретні форми визначаються історично.

Парламенти визначають і забезпечують функціонування всього державного механізму, бо саме вони у більшості країн світу приймають або безпосередньо беруть участь у прийнятті Конституцій, які встановлюють державний і правовий механізм.

Верховна Рада України займає провідне місце серед вищих органів державної влади, у першу чергу завдяки своїм законодавчим повноваженням, а також виступає в якості центральної ланки політичної системи України, визначаючи основні засади внутрішньої та зовнішньої

політики нашої держави. Парламент є ареною боротьби різноманітних політичних сил країни, інструментом досягнення злагоди у суспільстві і соціально-політичного компромісу.



Форми діяльності ВРУ обумовлені колегіальним характером цього органу та універсальністю його компетенції. За юридичними наслідками форми діяльності парламенту поділяються на правові та неправові, а останні у свою чергу – на організаційні та матеріально-технічні. До правових форм роботи українського парламенту належать нормотворча (або законодавча), установча, правозастосовча та контрольна. Серед **методів роботи** ВРУ слід виділити планування, метод вироблення і прийняття рішень, контроль за виконанням прийнятих рішень, координацію, роботу з кадрами.

Верховна Рада України є парламентом типу перетворюючого законодавчого органу. Саме вона розробляє та приймає закони, визначає основні напрями зовнішньої і внутрішньої політики, здійснює безпосереднє перетворення ідей на закони.

ВРУ виконує такі функції: а) розглядає і вирішує питання державного і суспільного життя, що потребують врегулювання законами України; б) приймає закони України; в) здійснює установчі, контрольні, координаційні і міжнародні функції, передбачені Конституцією України. Деякі автори виділяють ще й освітню та ідеологічну функції парламенту.

Верховна Рада України здійснює: а) контроль за діяльністю уряду; б) контроль за бюджетними витратами; в) контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина тощо

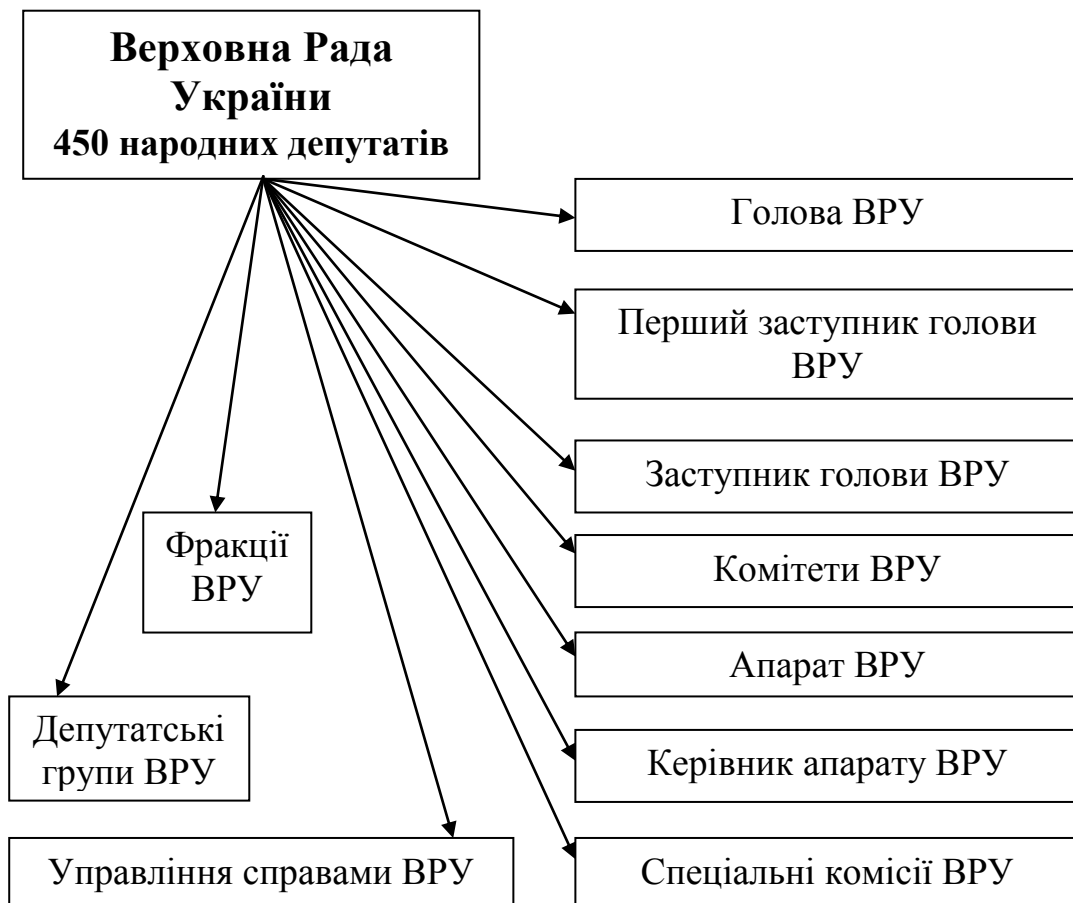
2. Структура та повноваження українського парламенту

Конституційне визначення. Ст. 75. «Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Вплив Верховної Ради України на діяльність інших органів держави та органів місцевого самоврядування може здійснюватися виключно через прийняття законів, які обов'язкові до виконання на території України всіма без винятку суб'єктами».

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про вибори народних депутатів України», ЗУ «Про статус народного депутата України», ЗУ «Про Центральну виборчу комісію України».

Формування. Обирається вільними виборами строком на п'ять років. Вибори до неї можуть бути черговими і позачерговими. Пропорційна виборча система. Виборчі списки політичних партій. 3% прохідний бар'єр.

Склад. Структура.



На свою першу сесію ВРУ збирається не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів. Перше засідання новообраної ВРУ відкриває найстарший за віком народний депутат України.

Повноваження.



3. Організаційно - правові засади роботи народного депутата України

Верховна Рада України складається з однієї палати та обирається вільними виборами строком на 5 років. Депутати ВРУ входять до фракцій, створених на партійній основі (як виняток фракція позапартійних) та до парламентських комітетів. Перелік комітетів:

Комітет з питань правової політики; Комітет з питань правосуддя;

Комітет з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування;

Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності;

Комітет з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією;

Комітет з питань національної безпеки і оборони;

Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин;

Комітет у закордонних справах; Комітет з питань європейської

інтеграції;

Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України; Комітет з питань бюджету;

Комітет з питань фінансів і банківської діяльності;

Комітет з питань економічної політики;

Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва;

Комітет з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки;

Комітет з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства; Комітет з питань транспорту і зв'язку;

Комітет з питань аграрної політики та земельних відносин;

Комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи;

Комітет з питань науки і освіти; Комітет з питань охорони здоров'я;

Комітет з питань культури і духовності;

Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму;

Комітет з питань свободи слова та інформації;

Комітет з питань соціальної політики та праці;

Комітет у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів.

Голова ВРУ здійснює керівництво Верховною Радою, обирається народними депутатами таємним голосуванням



Остаточний порядок денний роботи сесії ВРУ затверджується на засіданні Верховної Ради. ВРУ працює сесійно і є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу. ВРУ збирається на першу сесію не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів. Сесії складаються з пленарних засідань і засідань комітетів та тимчасових (спеціальних і слідчих) комісій.

4. Уповноважений ВРУ з прав людини

Конституційне визначення. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

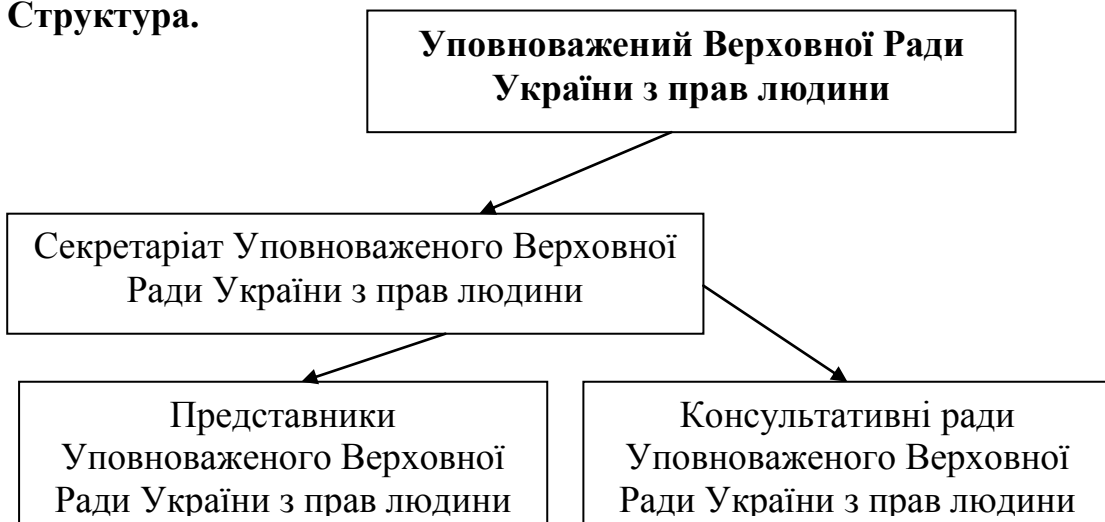
Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. Діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не віднімає їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Формування. Уповноважений призначається на посаду і звільняється з посади Верховною Радою України таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів.

Склад.

Структура.



Повноваження Уповноваженого починаються з моменту складення присяги

Я, (ім'я та прізвище уповноваженого), заступаючи на посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини, урочисто присягаю чесно та сумлінно захищати права і свободи людини і громадянина, добросовісно виконувати свої обов'язки, додержуватися Конституції України і законів України та керуватися справедливістю і власною совістю. Zobov'язуюся діяти незалежно, неупереджено, в інтересах людини і громадянина"

Повноваження.

Уповноважений ВРУ з прав людини має право:

- невідкладного прийому ПУ, Головою ВРУ, Прем'єр - міністром України, головами КСУ, ВСУ та вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором України та ін.

- бути присутнім на засіданнях ВРУ, КМ України, КСУ, Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів України, колегії прокуратури України та інших колегіальних органів

- безперешкодно відвідувати органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях

- на ознайомлення з документами, у тому числі й секретними (таємними), та отримання їх копій

- відвідувати у будь-який час місця перебування затриманих, попередньо ув'язнених, установи відбування засудженими покарань та установи примусового лікування і перевиховання, психіатричні лікарні, тощо

- бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях

- звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини і громадянина, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть цього зробити самостійно

- направляти у відповідні органи акти реагування у разі виявлення порушень прав і свобод людини

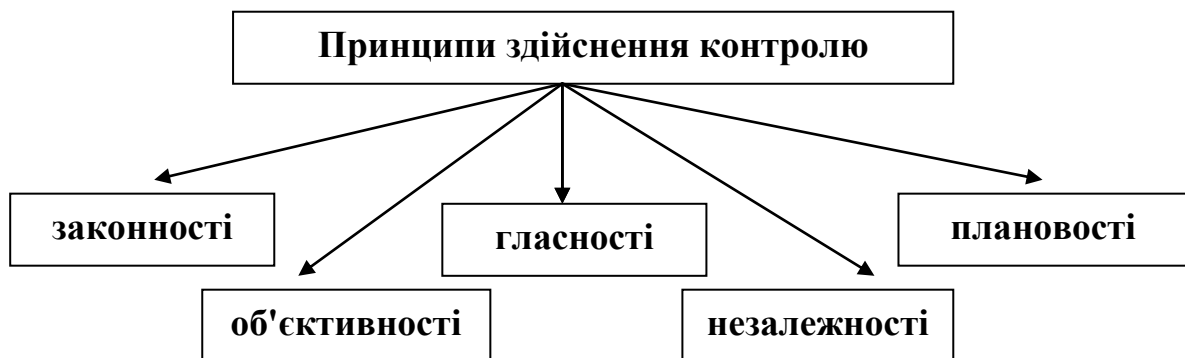
- перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, у тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність

- здійснювати контроль за забезпеченням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Актами реагування Уповноваженого щодо порушень положень Конституції, законів України, міжнародних договорів та угод України стосовно прав та свобод людини і громадянина є конституційне подання Уповноваженого та подання Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб

5. Рахункова палата України (РП)

Конституційне визначення. Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, який утворюється ВРУ, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

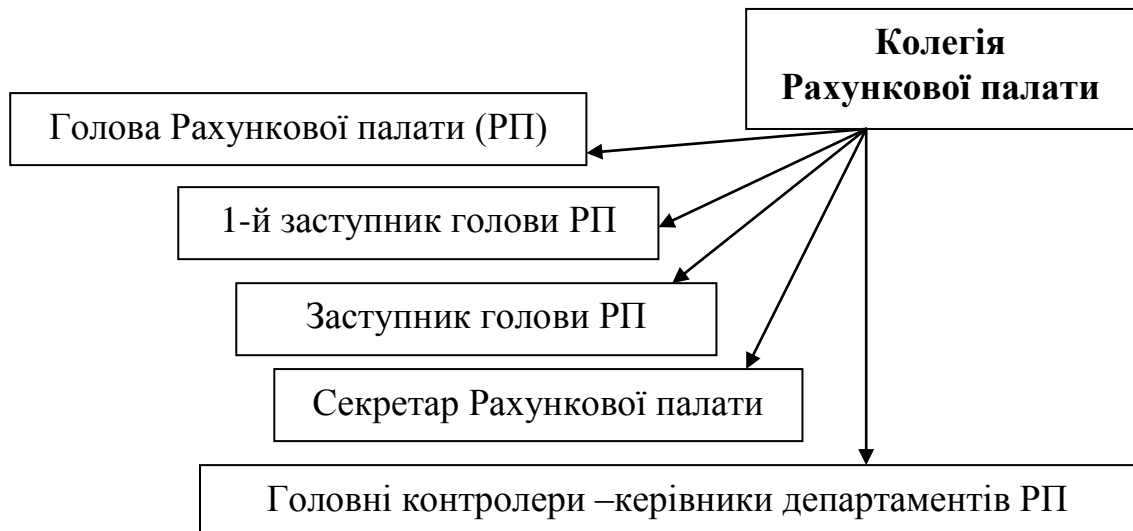


Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Рахункову палату».

Формування. Голова РП призначається на посаду і звільняється з посади ВРУ таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів.

Склад. Структура. До складу Рахункової палати входять Голова РП та члени Рахункової палати: Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар РП. Для здійснення своєї діяльності Рахункова палата має апарат. Структуру і штатний розпис апарату РП затверджує Колегія Рахункової палати за поданням Голови РП в межах бюджетних коштів, передбачених на її утримання.

Для розгляду питань планування і організації роботи РП, методології контрольно-ревізійної діяльності, прийняття колегіальних рішень і підготовки висновків з матеріалів перевірок, ревізій, обслідувань та експертиз, а також підготовки звітів та інформаційних повідомлень створюється Колегія Рахункової палати.



Повноваження.



Вимоги керівників РП та посадових осіб її апарату, пов'язані з виконанням ними своїх службових обов'язків, є обов'язковими для всіх державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності і підпорядкування.

Керівники та інші посадові особи об'єктів, що перевіряються, зобов'язані *створювати належні умови* для роботи посадових осіб РП, які проводять перевірку або ревізію, забезпечувати їх технічне обслуговування і виконання вимог щодо надання необхідної документації.

Професійна таємниця – стан збереження матеріалів, документів, інших відомостей, якими користуються посадові особи РП та особи, які залучаються до здійснення функцій РП під час проведення перевірок, ревізій, обслідувань, і про які забороняється розголошувати у будь-якій формі до моменту прийняття рішення РП.

Сфера застосування повноважень Рахункової палати

Повноваження Рахункової палати поширюються на ВРУ, органи виконавчої влади, в тому числі їх апарати, НБУ, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України та інші державні органи і установи, створені згідно з законодавством України.

РП має право контролювати також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, банки, кредитні установи, господарські товариства, страхові компанії, інші фінансові установи і їх спілки, асоціації та інші об'єднання незалежно від форм власності, об'єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації у тій частині їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України

ВРУ спрямовує діяльність Рахункової палати на основі підзвітності і підконтрольності РП, її Колегії і посадових осіб щодо дотримання ними законності при здійсненні повноважень, передбачених Законом, та завдань, поставлених перед РП згідно з чинним законодавством України.

*Рахункова палата щорічно не пізніше 1 грудня подає Верховній Раді України загальний **письмовий звіт про результати виконання доручень ВРУ**, проведених перевірок, ревізій та обслідувань, а також про витрати на цю діяльність. Звіт РП, затверджений ВРУ, публікується у виданнях ВРУ. Щорічний звіт про роботу РП перед ВРУ підлягає обов'язковому опублікуванню*

РП за результатами проведених контрольних заходів направляє органам виконавчої влади, керівникам організацій, банків і кредитних установ, які перевірялись, постанови та висновки, затверджені Колегією РП, для відповідного реагування і вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень, відшкодування збитків, завданих державі, поновлення правового режиму загальнодержавної власності та притягнення до відповідальності

посадових осіб, винних у порушенні законодавства, безгосподарності та марнотратстві. Постанови та висновки Колегії РП повинні бути розглянуті не пізніше ніж протягом 15 календарних днів з дня їх отримання.

Про заходи реагування на отримані постанови і висновки Колегії РП повідомляється негайно. У разі виявлення в процесі перевірок і ревізій привласнення грошових або матеріальних ресурсів, а також виявлення фактів корупції та інших зловживань РП зобов'язана негайно за рішенням її Колегії передати матеріали перевірок або ревізій до правоохоронних органів та повідомити про це ВРУ.

Теми для обговорення

1. Історичний шлях парламентаризму в Україні.
2. Основні відмінності між парламентською і президентською республіками. Яка республіка нині є в Україні?
3. Який тип виборчої системи використовують в Україні на виборах народних депутатів України? Чи є досконалою на Вашу думку ця виборча система?
4. Які територіальні особливості діяльності народних депутатів у виборчих округах?
5. Які основні функції Українського парламенту є засадничими для економіки країни?
6. У чому проявляється стабілізуюча роль парламенту в Україні?
7. Як підвищити ефективність діяльності українського парламенту (шляхи вирішення проблеми)?
8. Депутатський імунітет і депутатські пільги: адепт радянської системи чи вимога часу?
9. Чи є реальний зв'язок виборців з народними обранцями?
10. Перспективні шляхи розвитку парламентаризму в Україні?

Контрольні запитання

1. Які правові особливості організації законодавчої гілки влади?
2. Основні права та обов'язки народного депутата України?
3. Як Конституція України створює гарантії діяльності народним депутатам України?
4. Які повноваження має Верховна рада України в галузі соціального та гуманітарного розвитку України?
5. Основні функції та компетенції РП України? Механізми впливу?
6. Функції та компетенції Уповноваженого з прав людини ВРУ?
7. Роль, місце і значення парламентаризму для демократичного розвитку країни.
8. Робота народного депутата в комітетах ВРУ.
9. Фракційні обов'язки народного депутата України.
10. Законодавча ініціатива народного депутата України: механізм реалізації.

Розділ III. Виконавча влада

1. Кабінет Міністрів України

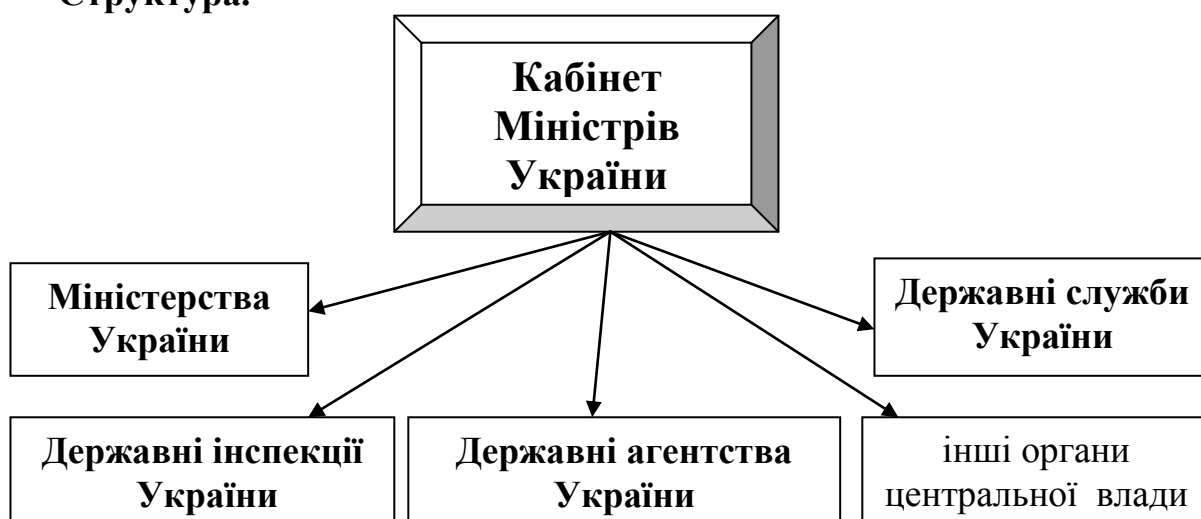
Конституційне визначення. Кабінет Міністрів України (КМУ) є вищим органом у системі органів виконавчої влади. КМУ відповідальний перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України (Ст. 113).

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Кабінет Міністрів України», ЗУ, Укази ПУ, Постанови ВРУ.

Формування. Прем'єр-міністр, весь склад Кабінет Міністрів України призначається Президентом України. Але Президент України вносить до ВРУ подання на погодження призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, голови СБУ. Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраним ПУ. Прем'єр-міністр України, інші члени КМУ мають право заявити про свою відставку. Відставка Прем'єр-міністра України має наслідком відставку всього складу КМУ. Прийняття ВРУ резолюції недовіри КМУ має наслідком відставку КМУ. КМУ, відставку якого прийнято ПУ, за його дорученням продовжує виконувати свої повноваження до початку роботи новосформованого КМУ, але не довше ніж шістьдесят днів. Прем'єр-міністр України зобов'язаний подати ПУ заяву про відставку КМУ за рішенням ПУ чи у зв'язку з прийняттям ВРУ резолюції недовіри.

Склад. До складу КМУ входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри.

Структура.



Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності КМУ, схваленої ВРУ. КМУ складає повноваження перед новообраною ВРУ. Відставка Прем'єр-міністра України, прийняття ВРУ резолюції недовіри Кабінету Міністрів України мають наслідком відставку всього складу КМУ.

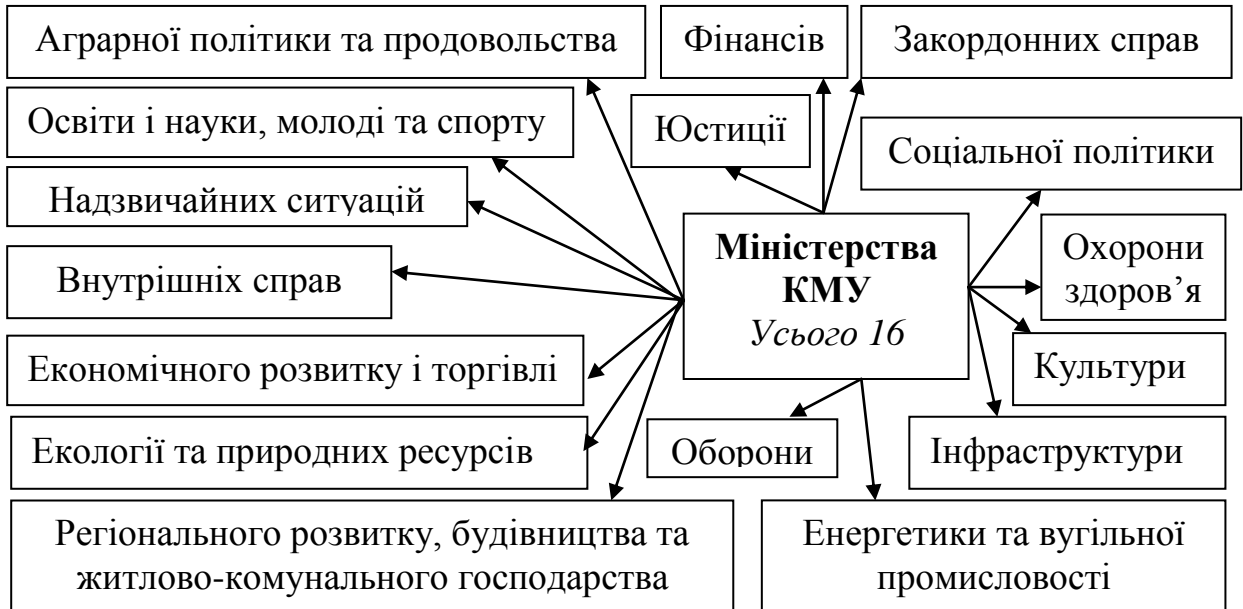
Повноваження.



3. Особливості функціонування Кабінету Міністрів (структура підрозділів КМУ)

В структурі КМУ виділяють міністерства, центральні органи виконавчої влади (служби, агентства, інспекції) та центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Міністерства

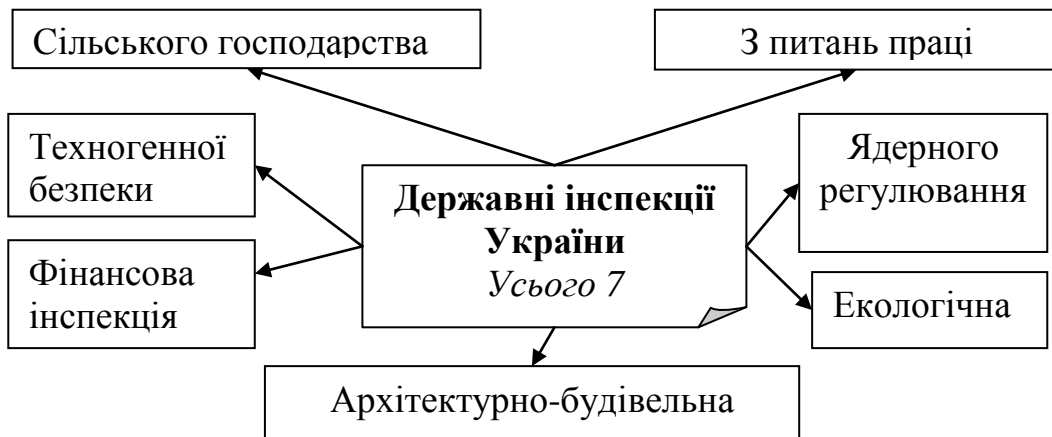


Державні служби



КМУ здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів АР Крим та МДА, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Діяльність центральних органів виконавчої влади, керівники яких не входять до складу КМУ, спрямовується і координується міністрами.

Державні інспекції



Державні агентства



Крім служб, агенцій та інспекцій до Центральних органів влади входять Адміністрація Державної прикордонної служби, Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, Національне агентство з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу та реалізації інфраструктурних проектів, Пенсійний фонд України. А до Центральних органів влади зі спеціальним статусом Антимонопольний комітет України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Фонд державного майна, СБУ.

4. Особливості функціонування місцевої виконавчої влади

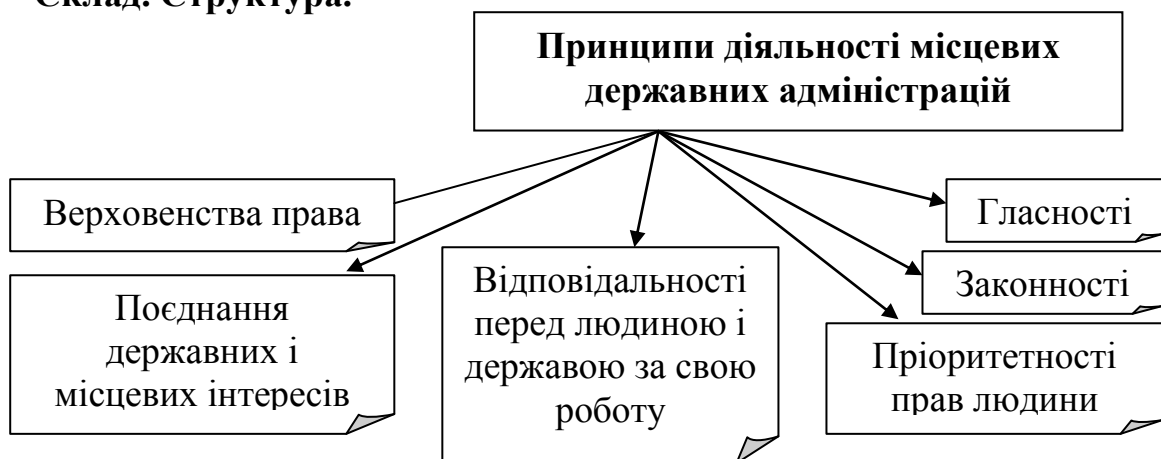
Конституційне визначення. Місцеві державні адміністрації (МДА) є місцевими органами виконавчої влади і входять до системи органів виконавчої влади. МДА в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження делеговані їй відповідною радою. Виконавчу владу в областях, районах, районах АРК, у містах Києві та Севастополі здійснюють обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про місцеві державні адміністрації», ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні». Голова МДА в межах своїх повноважень видає розпорядження, керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів – накази. Розпорядження голів МДА, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для виконання на відповідній території всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами та громадянами

Формування. Голова місцевої державної адміністрації призначається на посаду і звільняється з посади ПУ. Головою виконкому місцевої ради є, як правило, сільський, селищний чи міський голова, що обирається територіальною громадою. Голови МДА не можуть бути народними депутатами або суміщати свою службову діяльність з іншою, у тому числі на громадських засадах, крім викладацької, наукової, творчої діяльності у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства чи іншої організації, що має на меті отримання прибутку.

Не можуть бути призначені на посади в МДА особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку.

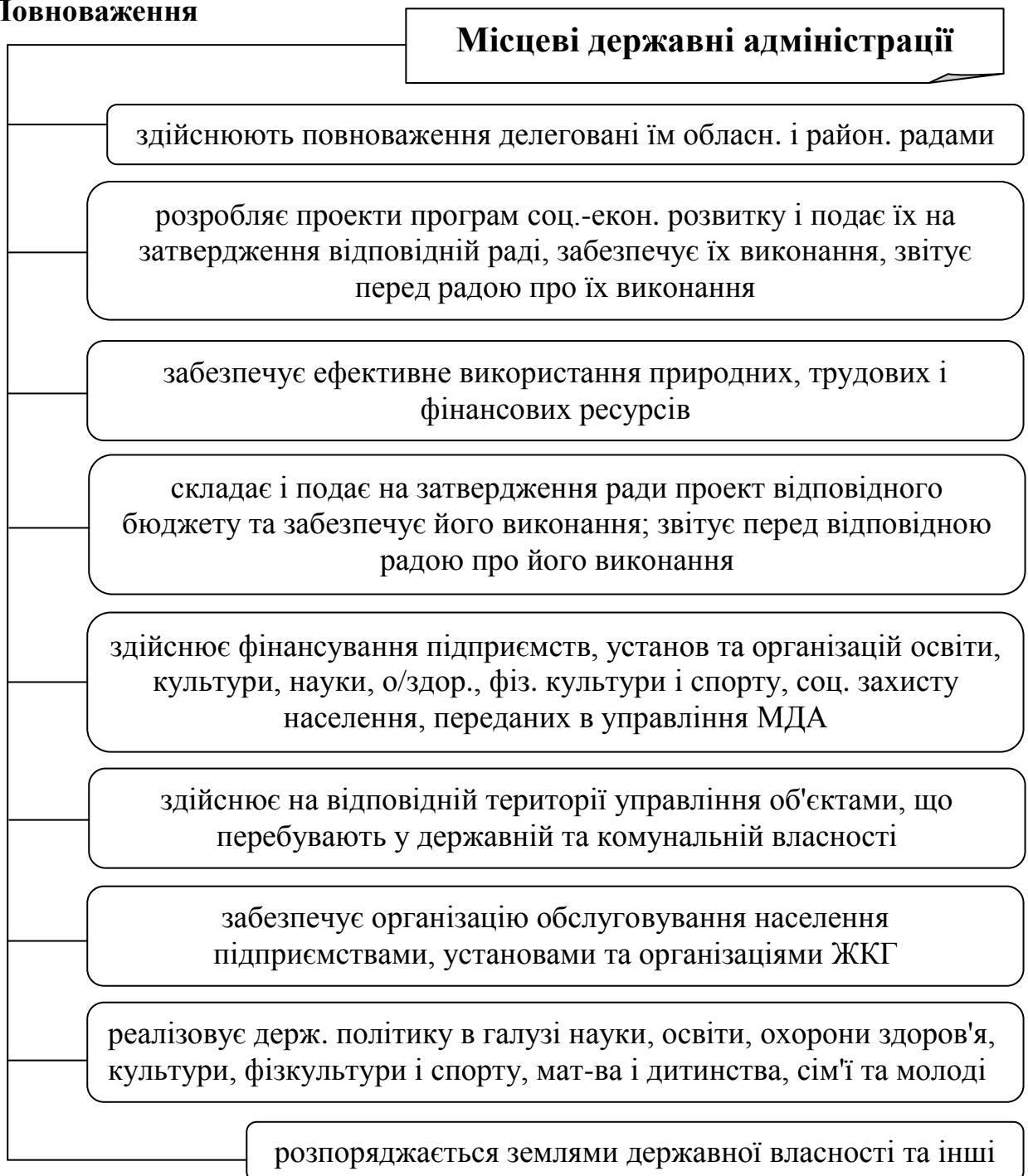
Склад. Структура.



У межах бюджетних асигнувань, виділених на утримання відповідних МДА, їх голови визначають структуру МДА. Орієнтовні переліки управлінь, відділів та інших структурних підрозділів МДА, а також типові положення про них затверджуються КМУ.



Повноваження



Повноваження

**Місцеві державні адміністрації
здійснюють контроль за**

додержанням законодавства про Національний архівний фонд

станом фін. дисципліни, обліку та звітності, виконанням держ. контрактів і зобов'язань перед бюджетом

використанням та охороною земель, лісів, надр, води та інших природних ресурсів

охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду

додержанням виробниками продукції стандартів, тех. умов та інших вимог, пов'язаних з її якістю та сертифікацією

додержанням санітарних і ветеринарних правил, збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, додержанням правил

додержанням правил торгівлі, побутового, транспортного, комунального обслуговування

додержанням громадського порядку, правил технічної експлуатації транспорту та дорожнього руху

охороною праці та своєчасною і не нижче визначеного державною мінімального розміру оплатою праці

додержанням закон-ва з питань науки, мови, реклами, освіти, культури, охорони здоров'я, материнства та дитинства, сім'ї, молоді та неповнолітніх, соціального захисту тощо. населення

збереженням і раціональним використанням держ. майна

Для правового, організаційного, матеріально-технічного та іншого забезпечення діяльності МДА, підготовки аналітичних, інформаційних та інших матеріалів, систематичної перевірки виконання актів законодавства та розпоряджень МДА, подання методичної та іншої практичної допомоги МДА та органам місцевого самоврядування головою МДА утворюється апарат МДА в межах виділених бюджетних коштів.

Керівник апарату МДА організовує його роботу, забезпечує підготовку матеріалів на розгляд голови МДА, організовує доведення розпоряджень голови МДА до виконавців, відповідає за стан діловодства, обліку і звітності, виконує інші обов'язки, покладені на нього головою МДА. З цих питань керівник апарату МДА видає накази.

Теми для обговорення

1. Характерні риси інституту виконавчої влади в Україні.
2. Роль коаліції у формуванні урядової програми розвитку країни ?
3. Механізм підбору та призначення голів МДА.
4. Спектр повноваження та компетенцій МДА.
5. Дискусійна сутність делегованих повноважень у системі виконавчої влади.
6. Специфіка структури КМУ, система підпорядкованості та контролю у виконавчій владі країни.
7. Розпорядження та накази місцевих органів влади у системі нормативно-правового регулювання суспільних відносин.
8. Особливості несумісності посади державного службовця.
9. Служба в системі органів державної влади.
10. Умови, за яких настає відставка Уряду.

Контрольні запитання

1. Основні повноваження КМУ.
2. Контрольні повноваження МДА.
3. Як формується КМУ?
2. Особливості структури КМУ? За яких умов (причин) діяльність Уряду може бути зупинена?
4. Як формуються МДА? Основні принципи діяльності МДА.
5. Сутність співпраці Уряду, Президента України та Верховної Ради України у сфері досягнення соціально-економічного розвитку країни?
6. Конституційне закріплення діяльності КМУ та МДА.
7. Як здійснюється вертикаль виконавчої влади в Україні?
8. Чи існує громадський контроль за системою виконавчої влади в Україні?
9. Особливості компетенції обласної державної адміністрації і її голови.

Розділ IV. Місцеве самоврядування

1. Система органів місцевого самоврядування

Конституційне визначення. Місцеве самоврядування (ст.140) є правом територіальної громади жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селищ та міст – самостійно вирішувати питання місцевого значення у відповідності до Конституції і законів України.

В Україні визнається та гарантується місцеве самоврядування, тобто держава не тільки визнає та гарантує його на рівні Основного Закону, а й розглядає місцеве самоврядування як фундаментальну засаду устрою держави та суспільства. Матеріальною основою місцевого самоврядування, як вказано в ст.142 Конституції України, є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, кошти, земля, природні ресурси, що є власністю територіальних громад, сіл, селищ, міст, районів у містах, а також - об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних та обласних рад.

Законодавча база: Конституція України (засади функціонування органів місцевого самоврядування та обрання його головних посадових осіб викладені в ст. 141 Конституції України), ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Органи місцевого самоврядування (ст.144) в межах повноважень, передбачених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на певній території. Цей принцип є важливою гарантією, закріпленою Основним Законом, права територіальної громади на місцеве самоврядування, тобто на самостійне вирішення питань місцевого значення в межах КУ та ЗУ.

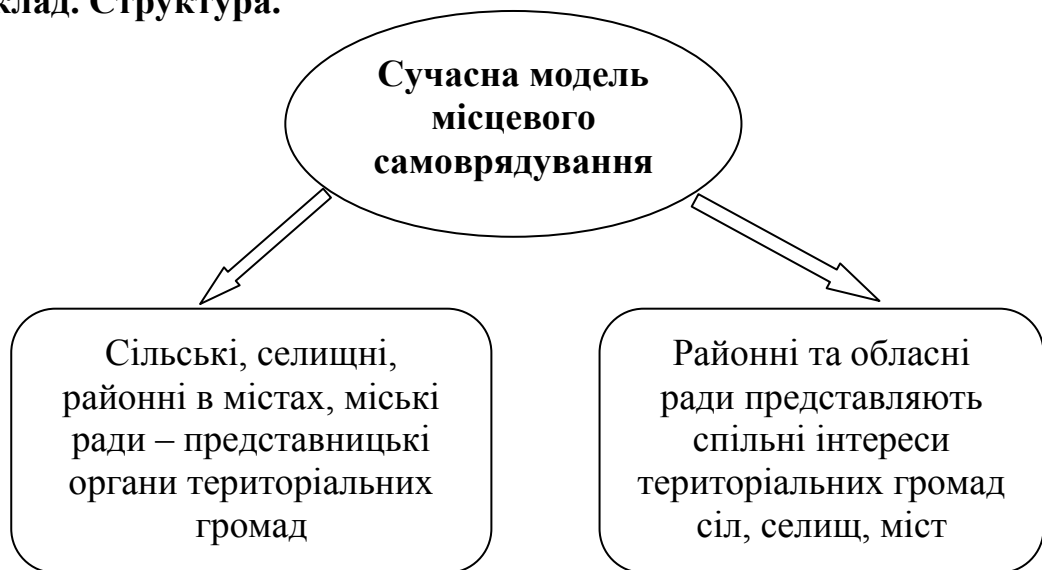
Відповідно до ч.2 ст.144 Конституції України, рішення органів місцевого самоврядування можуть зупинятися з мотивів їх невідповідності Конституції чи ЗУ з одночасним зверненням до суду. Зупиняти дію актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у визначеному порядку, з одночасним зверненням до суду, мають право місцеві державні адміністрації, на які, відповідно до ст.119 Конституції, покладається її виконання та законів України, актів ПУ, КМУ, інших органів виконавчої влади, законності та правопорядку, дотримання прав і свобод громадян на відповідній території.

Захист місцевим самоврядуванням своїх законних прав та інтересів, відповідно до ст.145, здійснюється у судовому порядку.

Формування. Сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення), районні, обласні ради формуються з депутатів, які обираються населенням відповідної території на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Депутати сільських, селищних, міських рад та сільські, селищні, міські голови обираються громадянами України, які належать до відповідних територіальних громад. Депутати районних, обласних рад обираються громадянами України, які належать до відповідних територіальних громад у межах району, області. Депутати ВР АРК обираються громадянами України, які проживають на території АРК.

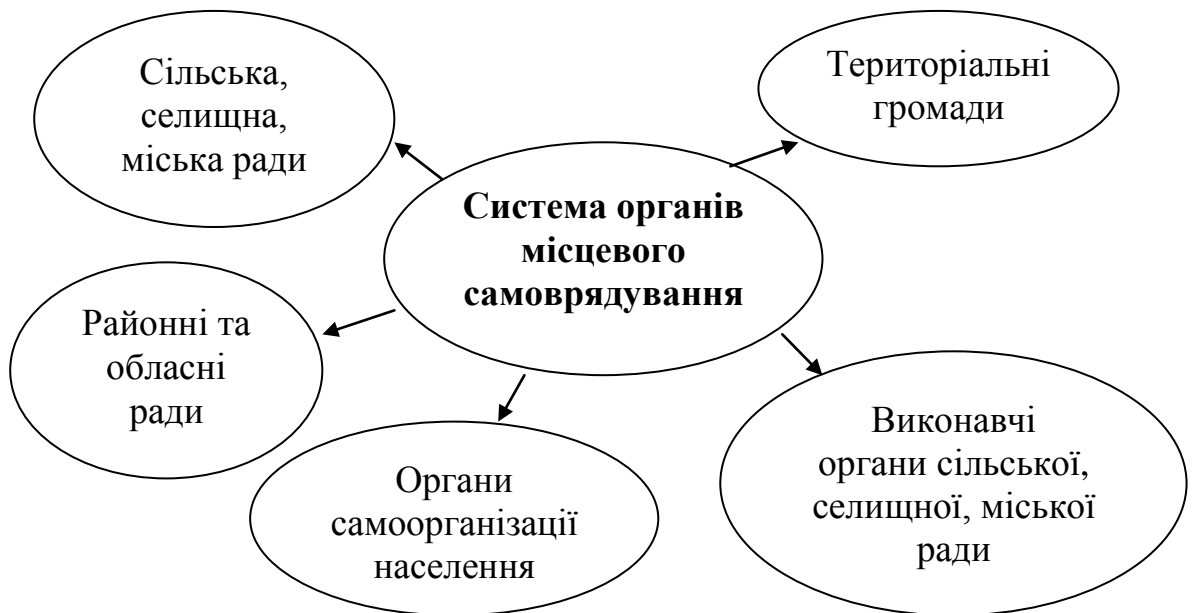


Склад. Структура.

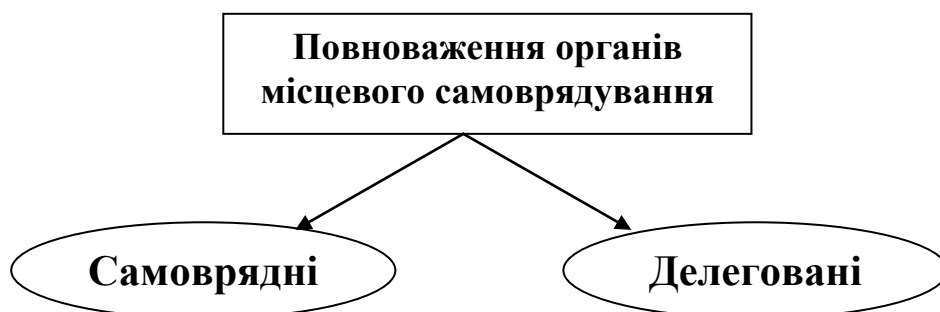


Суб'єктом місцевого самоврядування є *територіальна громада* – населення, що проживає в межах відповідного населеного пункту чи іншої самоврядної території і реалізує своє право на здійснення місцевого самоврядування безпосередньо або через діяльність утворених нею органів місцевого самоврядування. *Депутат* – особа обрана до представницького органу місцевого самоврядування. Правовий статус депутата місцевої ради встановлений КУ та ЗУ “Про статус депутатів місцевих рад”.

Представницьким органом місцевого самоврядування є виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення. До представницьких органів законодавство відносить сільські, селищні, міські ради. Вони представляють громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені КУ та ЗУ.



Виконавчі органи місцевого самоврядування є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи і є підконтрольними і підзвітними відповідним радам (сільські, селищні, міські, районні у містах), а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів державної влади – відповідним органам виконавчої влади.



Сільський, селищний, міський голова є головними посадовими особами територіальної громади відповідного села, селища, міста. Голова здійснює три основні функції:

- 1) представляє територіальну громаду у відносинах з іншими територіальними громадами, органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями;
- 2) головує на пленарних засіданнях відповідної ради;
- 3) очолює виконавчий комітет відповідної ради.



Місцеве самоврядування являє собою специфічне соціальне явище – це самостійна форма народовладдя, і воно відрізняється від державної влади за рядом ознак:

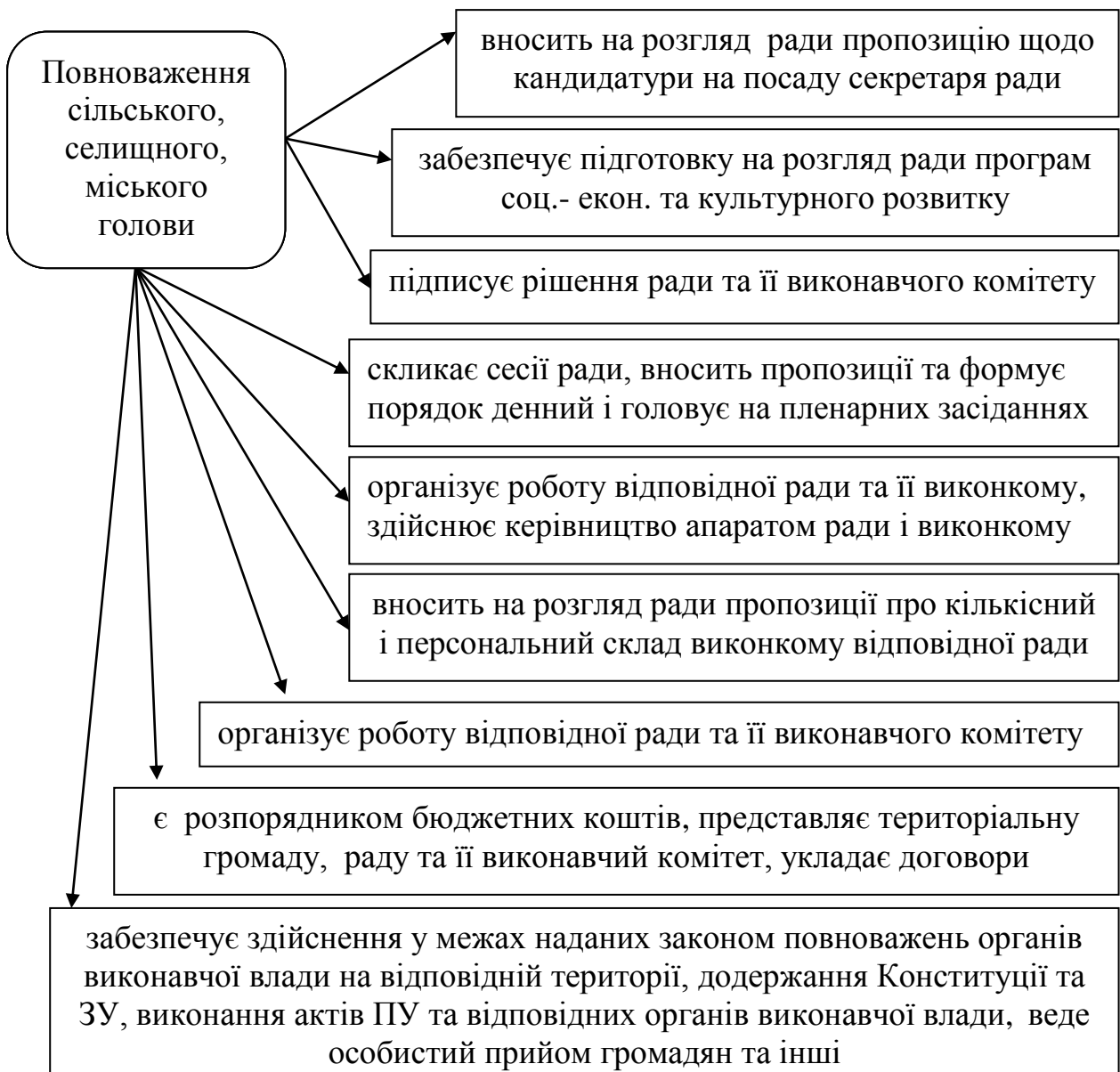
по-перше, місцеве самоврядування – це особлива форма публічної влади, яка має принципово інший характер ніж влада державна. Так, якщо державна влада характеризується суверенітетом (верховенством, самостійністю та незалежністю), то місцеве самоврядування – це влада підзаконна, яка діє в межах та в порядку, визначеному законом;

по-друге, сфера компетенції місцевого самоврядування у порівнянні з державною владою досить обмежена. Як правило, її становлять лише питання місцевого значення, які пов'язані із задоволенням повсякденних

потреб населення, та обмежене коло питань загальнодержавного значення, повноваження щодо вирішення яких делегуються органам місцевого самоврядування;

по-третє, місцеве самоврядування – це публічна влада територіального колективу, вона носить локально-просторовий характер, здійснюється в інтересах територіальної громади і функціонує лише в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць, у той час, як державна влада – це влада всього народу, вона поширюється на всю державну територію. Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

З метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування представницький орган місцевого самоврядування на основі КУ та в межах ЗУ може прийняти статут територіальної громади села, селища, міста.



При здійсненні наданих повноважень сільський, селищний, міський голова є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою, відповідальним – перед відповідною радою, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади. Сільський, селищний, міський голова не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами.



Перша сесія новообраної ради скликається відповідною територіальною виборчою комісією не пізніше як через місяць після обрання ради у правомочному складі. Її відкриває і веде голова цієї виборчої комісії. Він інформує раду про підсумки виборів депутатів, а також про вибори сільського, селищного, міського голови і визнання їх повноважень.

2. Особливості роботи голови громади та депутата місцевої ради

Конституційне визначення. Депутат місцевої ради є повноважним і рівноправним членом відповідної ради – представницького органу місцевого самоврядування. Повноваження депутата ради починаються з моменту офіційного оголошення відповідною територіальною виборчою комісією на сесії ради рішення про підсумки виборів та визнання повноважень депутатів і закінчуються в день першої сесії ради нового скликання. Повноваження депутата можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад сільських, селищних, міських голів».

Формування. ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад сільських, селищних, міських голів».



Депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворених нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення. Депутат, крім секретаря ради та голови ради, повинен входити до складу однієї з постійних комісій.

На час сесій, засідань постійних комісій рад, а також для здійснення депутатських повноважень в інших, передбачених законом випадках, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету. Депутат зобов'язаний брати участь у роботі сесій ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

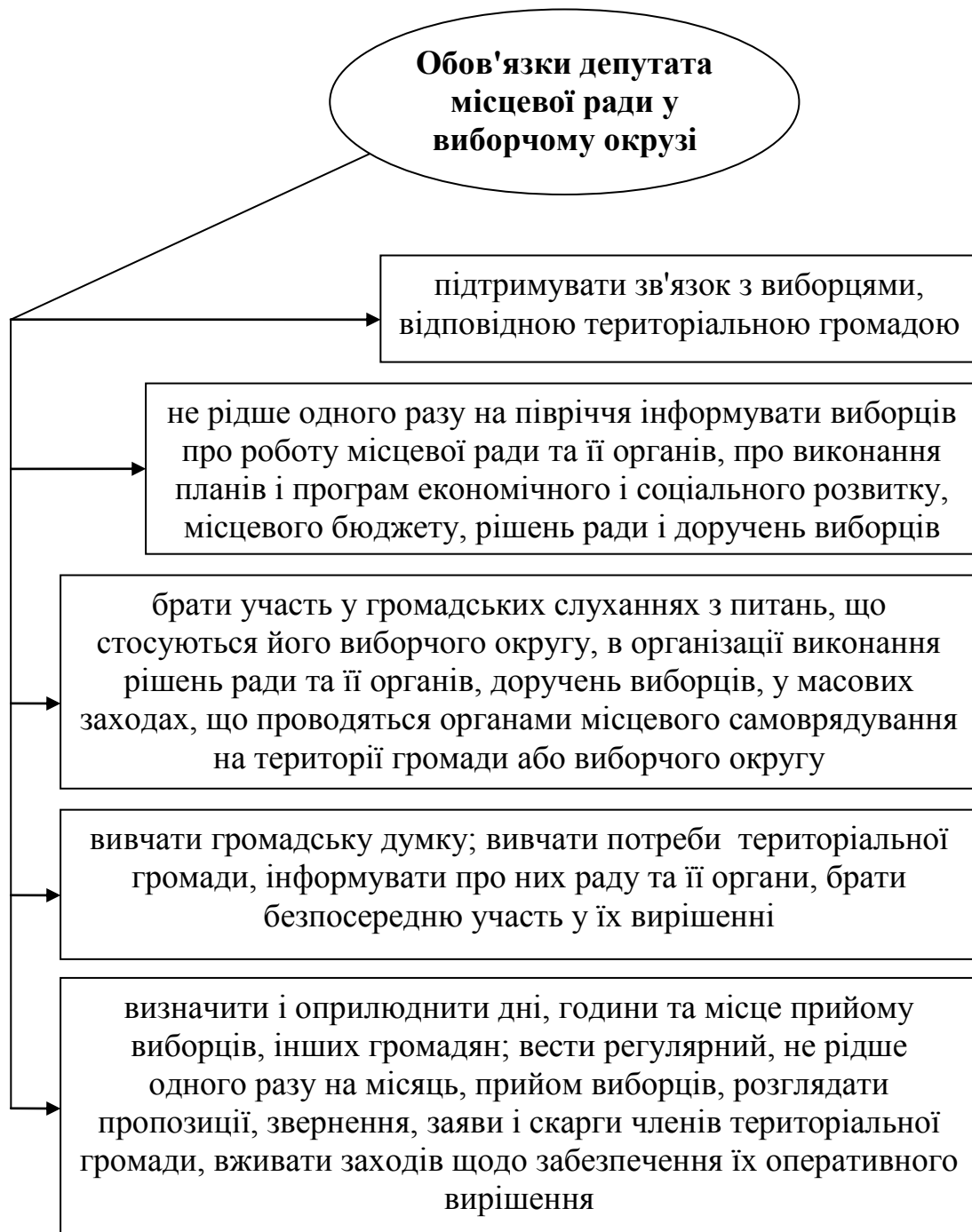
У разі пропуску депутатом протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин рішень і доручень ради та її органів відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про відкликання такого депутата у встановленому законом порядку. Депутат має право ухвального голосу з усіх питань, які розглядаються на сесіях ради, а також на засіданнях постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

Депутат має право звернутися із запитом до керівників ради та її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих або зареєстрованих на відповідній території, а депутат міської (міста обласного значення), районної, обласної ради – також до голови МДА з питань, віднесених до відання ради. Орган або посадова особа, до яких звернено запит, зобов'язані дати усну чи письмову відповідь на запит на сесії ради у строки і в порядку, встановлені радою відповідно до закону. За результатами розгляду запиту рада приймає рішення.

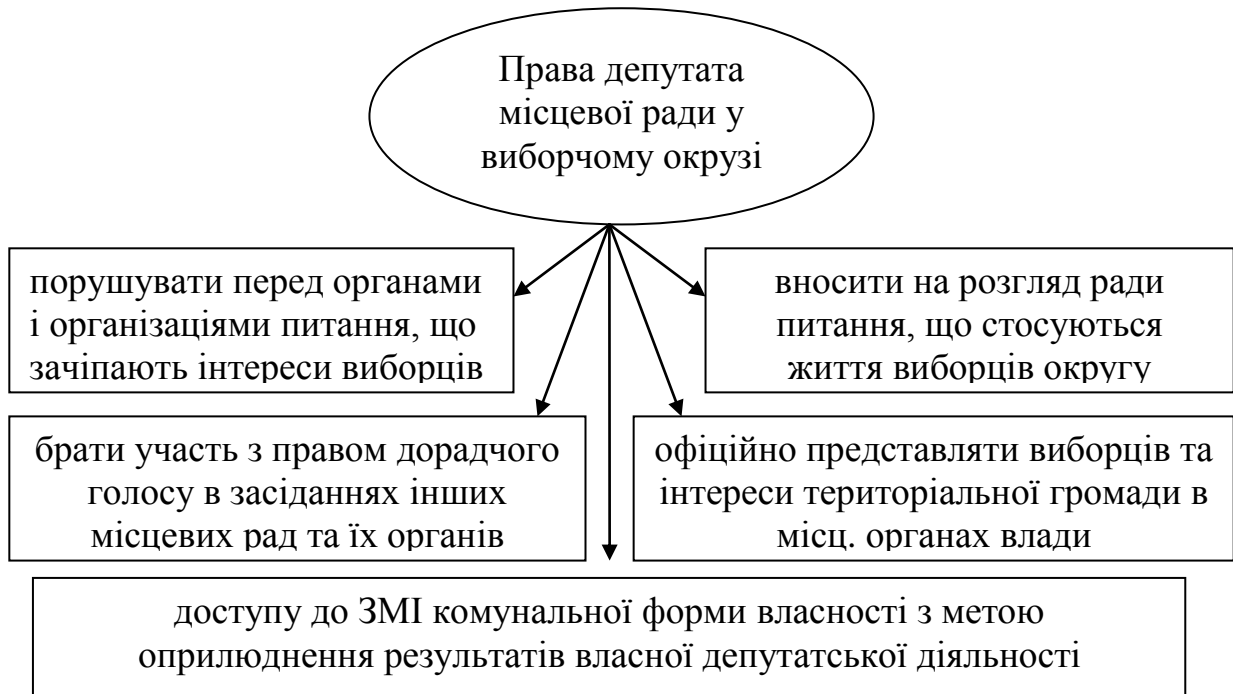
Пропозиції і зауваження, висловлені депутатами на сесії ради, або передані в письмовій формі головуючому на сесії, розглядаються радою чи за її дорученням постійними комісіями ради або надсилаються на розгляд підзвітним і підконтрольним їй органам та посадовим особам, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і зауваження у строки, встановлені радою, і прожиті заходи повідомити депутатів та раді. Депутат має право знайомитися з будь-якими офіційними документами, які зберігаються у відповідних органах місцевого самоврядування, та робити виписки, копіювання цих документів.

Депутатське звернення – викладена в письмовій формі вимога депутата місцевої ради з питань, пов'язаних з його депутатською діяльністю, до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також керівників правоохоронних та контролюючих органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території відповідної ради, здійснити певні дії, ужити заходів чи дати офіційне роз'яснення з питань, віднесених до їх компетенції.

Повноваження



Депутат місцевої ради на території відповідної ради має **право на невідкладний прийом** посадовими особами місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території відповідної ради, з питань депутатської діяльності.



Депутатський запит – це підтримана радою вимога депутата місцевої ради до посадових осіб ради і її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, які розташовані або зареєстровані на відповідній території, а депутата міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови місцевої державної адміністрації, його заступників, керівників відділів і управлінь з питань, які віднесені до відання ради.

Депутатське запитання - це засіб одержання депутатом місцевої ради інформації або роз'яснення з тієї чи іншої проблеми. Відповідь на запитання може бути оголошено на сесії ради або дано депутату місцевої ради в індивідуальному порядку. Запитання не включається до порядку денного сесії, не обговорюється і рішення по ньому не приймається.

Відповідна рада та її виконавчі органи забезпечують депутатів місцевих рад офіційними виданнями та інформаційними матеріалами ради, організують допомогу їм з правових питань депутатської діяльності, надають можливість депутатам ознайомитися з рішеннями ради та її органів, розпорядженнями відповідної місцевої державної адміністрації, актами підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території.

3. Автономна Республіка Крим (АРК)

Конституційне визначення. Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Автономна Республіка Крим має Конституцію АРК, яку приймає Верховна Рада АРК та затверджує ВРУ не менш як половиною від конституційного складу ВРУ. Нормативно-правові акти Верховної Ради АРК та рішення Ради міністрів АРК не можуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до КУ, ЗУ, актів ПУ і КМУ та на їх виконання

Законодавча база: Конституція України, Конституція АРК, ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради АРК, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів», ЗУ «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим».

Формування. Місцеві органи влади АРК формуються у відповідності до законодавчої бази та призначень ПУ за погодженням Верховної Ради АРК. Представницьким органом АРК є Верховна Рада Автономної Республіки Крим. Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень приймає рішення та постанови, які є обов'язковими до виконання в Автономній Республіці Крим. Урядом АРК є Рада міністрів Автономної Республіки Крим. Голова Ради міністрів АРК призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим за погодження із Президентом України

З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради АРК, КУ та ЗУ Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради АРК з одночасним зверненням до КС України щодо їх конституційності.

Повноваження, порядок формування і діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України та законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції. Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами, що належать до єдиної системи судів України.

Повноваження.



Верховна Рада АРК є представницьким органом АРК, який представляє інтереси громадян, спільні інтереси населення, територіальних громад, місцевого самоврядування, АРК у цілому і здійснює свої повноваження з метою сприяння і забезпечення реалізації їх прав і законних інтересів, а також вирішення питань збалансованого соціально-економічного, культурного та іншого розвитку АРК.

Верховна Рада АРК складається зі 100 депутатів, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень Верховної Ради АРК становить 5 років. Місцеве самоврядування в Автономній Республіці Крим здійснюється згідно з Конституцією України і законами України

Верховна Рада АРК є представницьким органом АРК і здійснює представницькі, нормотворчі, контрольні функції та повноваження в межах своєї компетенції



Представництво Президента України в АРК є державним органом, утвореним відповідно до Конституції України з метою сприяння виконанню в АРК повноважень, покладених на Президента України. Представництво утворюється Президентом України і безпосередньо йому підпорядковується. Представництво очолює Постійний Представник Президента України в АРК. У своїй діяльності Представництво керується Конституцією України й законами України, указами і розпорядженнями Президента України та актами Кабінету Міністрів України.

***Відповідно до Конституції України Представництво
Президента в АРК:***

а) вивчає стан виконання в АРК Конституції і ЗУ, указів і розпоряджень Президента України, актів Кабінету Міністрів України, уживає заходів до забезпечення належного виконання актів законодавства України Верховною Радою АРК і Радою міністрів АРК, районними державними адміністраціями і органами місцевого самоврядування в АРК;

б) сприяє додержанню конституційних прав і свобод людини і громадянина та досягненню міжнаціональної злагоди, соціально-економічної і політичної стабільності в Автономній Республіці Крим;

в) аналізує нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим щодо їх відповідності Конституції та законам України і в разі потреби вносить пропозиції про зміни, скасування або зупинення їх дії;

г) використовує державні, в тому числі урядові, системи зв'язку та комунікації;

д) організовує і проводить наради та консультації за участю представників Верховної Ради АРК і Ради міністрів АРК, правоохоронних і контрольно-ревізійних органів, районних державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян в АРК з метою підготовки для внесення Президентом України пропозицій щодо вирішення актуальних соціально-економічних та інших проблем в АРК;

е) залучає до вивчення питань та підготовки документів, пов'язаних з виконанням своїх повноважень, наукові установи, учених, фахівців підприємств, установ, організацій, навчальних закладів (за погодженням з їх керівниками).

Рада міністрів АРК є виконавчим органом Автономної Республіки Крим і здійснює виконавчі функції та повноваження в межах своєї компетенції.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим здійснює виконавчі функції і повноваження, віднесені до самостійного відання АРК

АРК має Конституцію АР Крим, яку приймає Верховна Рада АРК та затверджує Верховна Рада України не менш як половиною від конституційного складу Верховної Ради України. Нормативно-правові акти Верховної Ради АРК та рішення Ради міністрів АРК неможуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до Конституції України, законів України, актів ПУ і КМУ та на їх виконання.

Повноваження



Теми для обговорення

1. Місцеве самоврядування як демократичний інститут держави.
2. Перспективи проведення децентралізації і деконцентрації виконавчої влади в Україні.
3. Регіональні особливості розвитку місцевого самоврядування в Україні.
4. Державний контроль за роботою органів місцевого самоврядування в Україні.
5. Національні особливості розвитку місцевого самоврядування.
6. Демократичний інститут голови територіальної громади – світовий досвід та уроки для України.
7. Територіальні громади як базові одиниці адміністративно-територіального устрою.
8. Які перспективи реформування законодавства про місцеві вибори.
9. Чи має місцевий депутат достатній інструментарій впливу на рішення місцевих рад?
10. Адміністративно – територіальна реформа: проблеми та перспективи проведення.

Контрольні запитання

1. Які особливості інституційної взаємодії державного управління та місцевого самоврядування в Україні?
2. Який зарубіжний досвід проведення адміністративно-територіальної реформи цікавий для України?
3. Префект у Франції і голова державної адміністрації в Україні – спільні риси і розбіжності?
4. Які особливості організації місцевої влади в АРК та механізми державного контролю її в Україні?
5. Спільні риси та особливості територіальних громад міста, селища та села?
6. Чи потрібно використовувати в Україні зарубіжний досвід муніципального руху? Чому?
7. Чи достатньо має повноважень депутат місцевої ради для захисту інтересів виборців?
8. Чим відрізняються депутатський запит і депутатське звернення?
9. Особливості інституційної взаємодії місцевого самоврядування, виконавчої влади та центральної влади у АРК?
10. Які повноваження сільського, міського голів? Спільні і відмінні риси?
11. Які повноваження голів обласної та районної рад?
12. Чи існує в Україні дієвий механізм (процедура) відкликання депутата місцевої ради чи голови територіальної громади?

Розділ V. Правоохоронні органи (система правосуддя)

Правосуддя – особлива функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях цивільних справ зі спорів, що стосуються прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань і кримінальних справ, а також застосування встановлених законом карних заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних

1. Прокуратура України

Конституційне визначення. Прокурорський нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів КМУ, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління та контролю, Радою міністрів АРК, місцевими радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

Прокуратура України є єдиною централізованою системою органів державної влади, яка відповідно до Конституції України та законів України здійснює обвинувальну, представницьку та наглядову функції.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про прокуратуру».

Правові основи діяльності прокуратури:

– повноваження прокурорів, організація, засади та порядок діяльності прокуратури визначається КУ, ЗУ «Про прокуратуру», іншими законодавчими актами;

– органи прокуратури у встановленому порядку в межах своєї компетенції вирішують питання, що впливають із загальновизнаних норм міжнародного права, а також укладених Україною міждержавних договорів.

Формування. Генеральний прокурор України призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади ПУ. Генеральний прокурор України не менш як один раз на рік інформує ВРУ про стан законності. Верховна Рада України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади.

На посади прокурорів АРК, областей, міст Києва і Севастополя та прирівняних до них прокурорів призначаються особи віком не молодше 30 років, які мають стаж роботи в органах прокуратури або на судових посадах не менше семи років; на посади районних і міських прокурорів - віком не молодше 25 років зі стажем роботи в органах прокуратури або на судових посадах не менше трьох років.

Склад. Структура. Систему органів прокуратури становлять: Генеральна прокуратура України, прокуратури АРК, областей, міст Києва і Севастополя (на правах обласних), міські, районні, міжрайонні, інші, прирівняні до них, прокуратури, а також військові прокуратури.

До органів військових прокуратур належать військові прокуратури регіонів і військова прокуратура Військово-Морських Сил України (на правах обласних), військові прокуратури гарнізонів (на правах міських).

Штатна чисельність органів прокуратури України в межах фонду заробітної плати затверджується Генеральним прокурором України.

Колегії прокуратур є дорадчими органами і розглядають найбільш важливі питання, що стосуються додержання законності, стану правопорядку, діяльності органів прокуратури, виконання наказів Генерального прокурора України, кадрові питання, заслуховують звіти підпорядкованих прокурорів, начальників структурних підрозділів та інших працівників прокуратури.

– На засіданнях колегій можуть заслуховуватись повідомлення і пояснення керівників міністерств, відомств, органів державного управління, нагляду та контролю, підприємств, установ і організацій, їх об'єднань, інших посадових осіб з приводу порушень законодавства.

– Рішення колегій доводяться до відома працівників органів прокуратури. В разі розбіжностей між прокурором і колегією він проводить в життя своє рішення, але зобов'язаний доповісти про це Генеральному прокурору України. Члени колегії можуть повідомити свою особисту думку Генеральному прокурору України, що може бути підставою для розгляду цих розбіжностей на колегії Генеральної прокуратури України.

Повноваження. Прокуратура України становить єдину систему, на яку відповідно до Конституції України та Закону покладаються такі функції:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;
- 3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

На прокуратуру не може покладатися виконання функцій, не передбачених Конституцією України і Законом.

Завдання прокурорського нагляду за додержанням законів.

Діяльність органів прокуратури спрямована на утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку і має своїм завданням захист від неправомірних посягань:

- 1) закріплених КУ незалежності республіки, суспільного та державного ладу, політичної та економічної системи, прав національних груп і територіальних утворень;
- 2) гарантованих Конституцією, іншими ЗУ та міжнародними правовими актами соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод людини та громадянина;

3) основ демократичного устрою державної влади, правового статусу місцевих Рад, органів самоорганізації населення.

Завдання прокурора в судовому процесі. Прокурор, який бере участь в розгляді справ у судах, додержуючись принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, сприяє виконанню вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ та постановленню судових рішень, що ґрунтуються на законі.

Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом.

Підставою представництва в суді інтересів громадянина є його неспроможність через фізичний чи матеріальний стан або з інших поважних причин самостійно захистити свої порушені чи оскаржені права або реалізувати процесуальні повноваження, а інтересів держави – наявність порушень або загрози порушень економічних, політичних та інших державних інтересів внаслідок протиправних дій (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб, що вчиняються у відносинах між ними або державою. Формами представництва є:

– звернення до суду з позовами або заявами про захист прав і свобод іншої особи, невизначеного кола осіб, прав юридичних осіб, коли порушуються інтереси держави, або про визнання незаконними правових актів, дій чи рішень органів і посадових осіб;

– участь у розгляді судами справ;

– унесення апеляційного, касаційного подання на судові рішення або заяви про їх перегляд за нововиявленими обставинами;

– з метою вирішення питання наявності підстав для внесення касаційного подання у справі, розглянутій без участі прокурора, прокурор має право знайомитися з матеріалами справи в суді, робити виписки з неї, отримувати копії документів, що знаходяться у справі;

– прокурор самостійно визначає підстави для представництва у судах, форму його здійснення і може здійснювати представництво в будь-якій стадії судочинства в порядку, передбаченому процесуальним законом.

Протест прокурора. Протест на акт, що суперечить закону, приноситься прокурором, його заступником до органу, який його видав, або до вищестоящего органу. У такому ж порядку приноситься протест на незаконні рішення чи дії посадової особи. У протесті прокурор ставить питання про скасування акта або приведення його у відповідність з законом, а також припинення незаконної дії посадової особи, поновлення порушеного права. Протест прокурора зупиняє дію опротестованого акта і підлягає обов'язковому розгляду відповідним органом або посадовою особою у десятиденний строк після його надходження. Про наслідки розгляду протесту в цей же строк повідомляється прокурору. У разі відхилення протесту або ухилення від його розгляду прокурор може звернутися з заявою до суду про визнання акта незаконним. Заяву до суду може бути подано протягом п'ятнадцяти днів з моменту одержання повідомлення про відхилення протесту або закінчення передбаченого законом строку для його розгляду. Подача такої заяви зупиняє дію правового акта.

Припис прокурора. Письмовий припис про усунення порушень закону вноситься прокурором, його заступником органу чи посадовій особі, які допустили порушення, або вищестоящому в порядку підпорядкованості органу чи посадовій особі, які правомочні усунути порушення. Письмовий припис уноситься у випадках, коли порушення закону має очевидний характер і може завдати істотної шкоди інтересам держави, підприємства, установи, організації, а також громадянам, якщо не буде негайно усунуто. Припис підлягає негайному виконанню, про що повідомляється прокурору. Орган чи посадова особа можуть оскаржити припис вищестоящому прокурору, який зобов'язаний розглянути скаргу протягом десяти днів або до суду.

Подання прокурора. Подання з вимогами усунення порушень закону, причин цих порушень, що їм сприяють, уноситься прокурором, його заступником у державний орган, громадську організацію або посадовій особі, яка наділена повноваженням усунути порушення закону, і підлягає невідкладному розгляду. Не пізніше як у місячний строк має бути вжито відповідних заходів щодо усунення порушень закону, причин та умов, що їм сприяють, і про наслідки повідомлено прокурору. Колегіальний орган, якому внесено подання, повідомляє про день засідання прокурору, який вправі особисто взяти участь у його розгляді.

Постанова прокурора. У разі порушення закону посадовою особою або громадянином прокурор, його заступник, залежно від характеру порушення закону, виносить мотивовану постанову про дисциплінарне провадження, провадження про адміністративне правопорушення або про порушення кримінальної справи щодо цих осіб. Постанова про порушення дисциплінарного провадження або провадження про адміністративне правопорушення підлягає розгляду повноважною посадовою особою або відповідним органом у десятиденний строк після її надходження, якщо інше не встановлено законом.

Право невідкладного прийому. Генеральний прокурор України має право бути невідкладно прийнятим Головою ВРУ, ПУ, Прем'єр-міністром України.

Прокурор АРК має право бути невідкладно прийнятим Головою Верховної Ради АРК і головою Уряду АРК.

Прокурори областей, міст Києва і Севастополя, районні, міські і прирівняні до них інші прокурори мають право бути невідкладно прийнятими керівниками, іншими посадовими особами відповідних органів державної влади та управління, підприємств, установ і організацій.

Постанови і вказівки прокурора щодо додержання встановлених законодавством порядку і умов тримання затриманих, заарештованих, засуджених до позбавлення волі та виконання інших покарань, а також осіб, до яких застосовано заходи примусового характеру, є обов'язковими і підлягають негайному виконанню.

Фінансування органів прокуратури здійснюється за рахунок коштів державного бюджету України. Прокурори і слідчі прокуратури мають право носіння вогнепальної зброї.

2. Система судів України

«Коли тій самій особі або тому самому складу посадових осіб надані разом законодавча і виконавча влади, тоді немає свободи, тому що можна побоюватися, що монарх або сенат будуть створювати тиранічні закони, щоб тиранічно виконувати їх. Немає також свободи, якщо судова влада не відділена від законодавчої і виконавчої. Якби вона була об'єднана з виконавчою владою, суддя володів би достатньою силою, щоб зробитися гнобителем. Усе було б загублено, якби та сама людина або корпорація високопоставлених осіб, або стан дворян, або, нарешті, весь народ здійснювали всі три види влади: «владу створювати закони, владу приводити їх у виконання і владу судити злочини і позову приватних осіб».

Монтеск'є

Судова влада – одна з гілок державної влади. Суб'єктом, що здійснює її, є не будь-який державний орган, а лише суд, що має властиві тільки йому можливості і спроможності впливу на поведінку людей, а через це – на процеси, що відбуваються в суспільстві. З урахуванням цього судову владу можна було б визначити як реалізовані органами, що займають особливе становище займаючими особливе положення в державному апараті, властивої їм можливості і спроможності впливу на поведінку людей і соціальні процеси.

Завданнями правосуддя є:

- всебічне зміцнення законності й правопорядку;
- запобігання злочинам та іншим правопорушенням;
- охорона від будь-яких посягань закріплених у КУ основних засад суспільного ладу, його політичної та економічної систем, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, проголошених і гарантованих КУ та ЗУ, прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань;
- виховання громадян у дусі точного й неухильного виконання Конституції та законів України, додержання дисципліни праці, чесного ставлення до державного і громадського обов'язку, поваги до прав, честі й гідності громадян;
- виправлення й перевиховання осіб, які порушили закон.

Конституційне визначення. Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, які відповідно до ст. 6 КУ є самостійною гілкою влади і діють незалежно від законодавчої та виконавчої влади. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства. Судочинство здійснюється КСУ та судами загальної юрисдикції.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про судоустрій в Україні», ЗУ «Про Конституційний Суд України», ЗУ «Про статус суддів», ЗУ «Про

органи суддівського самоврядування”, ЗУ “Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів України”.

Формування. Перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України. Усі інші судді, крім суддів КСУ, обираються ВРУ безстроково, в порядку, встановленому законом.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є ВСУ. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди. Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Професійні судді не можуть належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

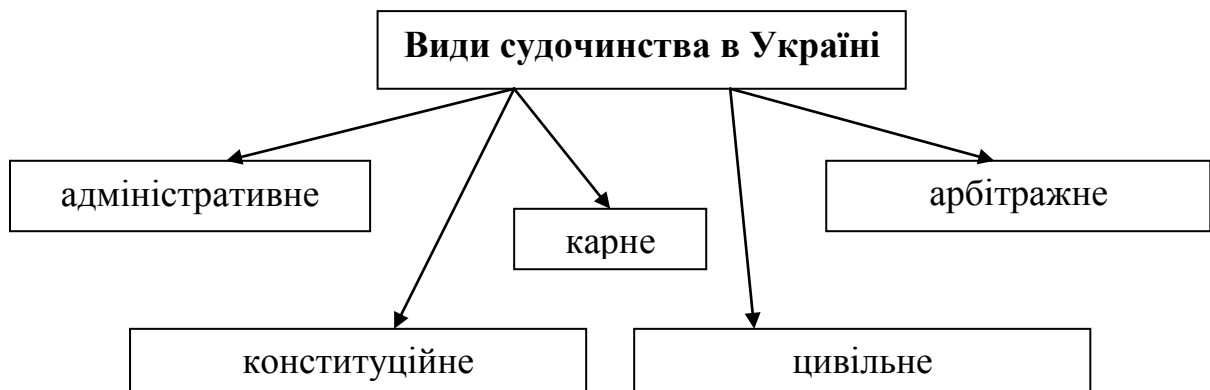
На посаду судді може бути рекомендований кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший 25 років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи в галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років і володіє державною мовою. Судьями спеціалізованих судів можуть бути особи, які мають фахову підготовку з питань юрисдикції цих судів. Ці судді відправляють правосуддя лише у складі колегій суддів. Додаткові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня встановлюються законом.

Склад. Структура. Судочинство здійснюється КСУ та судами загальної юрисдикції. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. КУ (ст. 125) визначила, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації.

Принцип територіальності тлумачиться, в основному, однозначно: як побудова судової системи згідно з адміністративно-територіальним поділом України, закріпленим у ст. 133 КУ. А от зміст принципу спеціалізації і, особливо, межі його реалізації розуміються по-різному. Перш, ніж розкривати сутність цих принципів, слід знати, що вони націлені на реалізацію вимог міжнародних актів щодо забезпечення доступності правосуддя та розгляд справи компетентним, незалежним і неупередженим судом.

Специфіка суду як органу судової влади також у тому, що для його діяльності встановлені особливі правила, процедури. Ці процедури, що відбивають загальнолюдський досвід, жорстко лімітують усе, що повинно відбуватися в суді при розгляді їм підвідомчого питання. Основна їх мета – забезпечити законне, обґрунтоване і справедливе рішення. Наріжним каменем усіх судових процедур є гласність, колегіальність (із деякими винятками), можливість участі представників народу у винесенні рішень, рівноправність сторін, що беруть участь у розгляді справ, і ряд інших, про які промова буде нижче. Установлені для законодавчих і виконавчих органів процедури (регламенти, що існують у виконавчих органах як правила прийняття рішень і т.д.) не володіють тією старанністю, що характерна для судових процедур.

До цього часу склалося декілька варіантів процедур здійснення судової влади, що прийнято іменувати видами судочинства.



Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних. Основними засадами судочинства є:

- 1) законність;
- 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 3) забезпечення доведеності вини;
- 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості;
- 5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором;
- 6) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 7) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом;
- 9) обов'язковість рішень суду.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства в судах окремих судових юрисдикцій. За неповагу до суду і судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Повноваження. Голова районного (міського) суду

- 1) головує в судових засіданнях; призначає суддів як головуючих у судових засіданнях; розподіляє інші обов'язки між суддями;
- 2) організує роботу із народними засідателями;
- 3) веде особистий прийом, організує роботу суду з прийому громадян і розгляду пропозицій, заяв і скарг;
- 4) керує вивченням і узагальненням судової практики і веденням судової статистики; вносить подання в державні органи, громадські організації і службовим особам про усунення порушень закону, причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушень;
- 5) представляє до призначення судових виконавців і організує їх роботу;
- 6) керує роботою канцелярії суду;
- 7) організує роботу по підвищенню кваліфікації працівників суду;
- 8) організує роботу по роз'ясненню законодавства населенню, поданню правової допомоги товариським судам;
- 9) здійснює інші повноваження, надані йому законодавством.

Якщо до районного (міського) суду обрано одного суддю, він здійснює повноваження голови районного (міського) суду.

Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

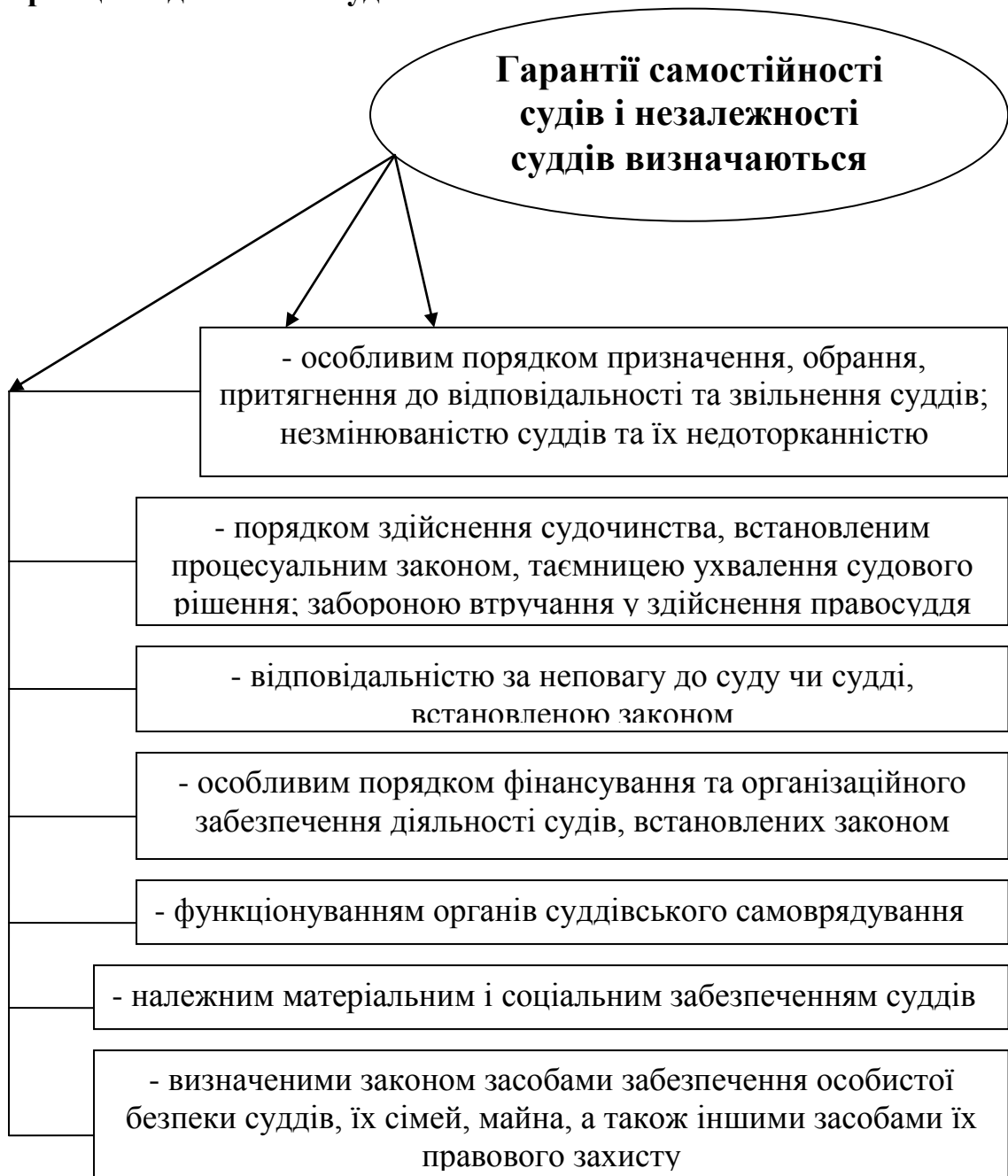
Господарський суд розглядає справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві, крім:

- спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов;
- спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;
- інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України, міждержавних договорів та угод віднесено до відання інших органів;
- справи про банкрутство;
- справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, РП з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції.

Діяльність військових судів спрямована на охорону від будь-яких посягань на безпеку України, боєздатність та боєготовність її Збройних Сил, захист прав і свобод військовослужбовців, прав і законних інтересів військових частин, установ, організацій. Військові суди розглядають:

- справи про всі злочини, вчинені військовослужбовцями Збройних Сил, Прикордонних військ, СБУ та інших військових формувань, що створюються Верховною Радою та Президентом України, а також військовозобов'язаними під час проходження ними зборів;
- усі справи про шпигунство;
- справи про злочини проти встановленого порядку несення служби, скоєні особами начальницького складу виправно-трудових установ;
- справи про адміністративні правопорушення військовослужбовців;
- справи щодо скарг військовослужбовців на неправомірні дії військових службових осіб і органів військового управління;
- справи про захист честі та гідності сторонами, у яких є військовослужбовці або військові організації;
- справи про злочини, вчинені певними категоріями осіб, що визнаються законодавством України.

Принципи діяльності судів



Судові рішення у справі ухвалюються іменем України

Судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян та іншими організаціями, громадянами та юридичними особами на всій території України

Обов'язковість урахування судових рішень для інших судів, органів прокуратури, слідства, дізнання визначається процесуальним законом. Судові рішення інших держав є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених ЗУ відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ. Невиконання судових рішень тягне передбачену законом відповідальність.

3. Конституційний Суд України (КСУ)

Конституційне визначення. Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Завданням КСУ є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Конституційний Суд України». Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Завданням КСУ є гарантування верховенства КУ як Основного Закону держави на всій території України.

Формування. Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України. Призначеною на посаду судді КСУ вважається особа, про призначення якої видано Указ ПУ, скріплений підписами Прем'єр-міністра України та Міністра юстиції України. ВРУ призначає суддів КСУ таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів. За результатами голосування Головою Верховної Ради України підписуються постанови ВРУ про призначення суддів КСУ.

З'їзд суддів України за пропозицією делегатів з'їзду відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх делегатів з'їзду визначає кандидатури на посади суддів Конституційного Суду України для включення в бюлетені для таємного голосування. Призначеним на посаду судді Конституційного Суду України вважається кандидат, який у результаті таємного голосування одержав більшість голосів від числа обраних делегатів з'їзду суддів України. За результатами голосування головою і секретарем з'їзду підписуються рішення з'їзду суддів України про призначення суддів КСУ України. Суддя КСУ призначається строком на 9 років без права бути призначеним повторно.

Склад. Структура. У складі КСУ вісімнадцять суддів. Суддею КСУ може бути громадянин України, який на день призначення досяг 40 років, має вищу юридичну освіту, стаж практичної, наукової або педагогічної роботи за фахом не менше десяти років, володіє державною мовою і проживає в Україні протягом останніх двадцяти років. Судді КСУ не можуть належати до політичних партій та профспілок, мати представницький мандат, брати участь у будь-якій політичній діяльності, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Голова КСУ обирається на спеціальному пленарному засіданні КСУ зі складу суддів КСУ лише на один трирічний строк таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів з будь-яким числом кандидатур, запропонованих суддями КСУ. У бюлетені може бути залишено не більше однієї кандидатури.

Головою КСУ вважається обраний кандидат, за якого проголосувало більше половини конституційного складу суддів КСУ.

Повноваження

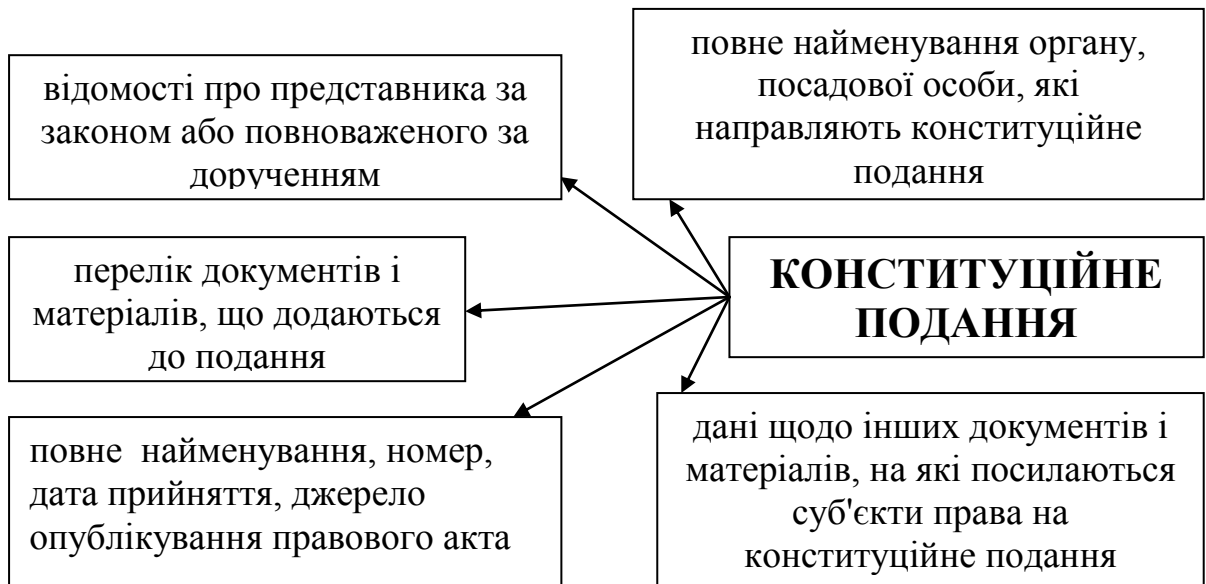


Діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, рівноправності суддів, гласності, повноти і всебічності розгляду справ та обґрунтованості прийнятих ним рішень.



Конституційне подання – це письмове клопотання до КСУ про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення КУ та ЗУ. Конституційним поданням є також звернення ВРУ про

дачу висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення ПУ з поста в порядку імпичменту.



Конституційне звернення – це письмове клопотання до КСУ про необхідність офіційного тлумачення КУ та ЗУ з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

Строк провадження у справах за конституційними поданнями не повинен перевищувати трьох місяців. У разі провадження за конституційним поданням, яке визнано КС України невідкладним, строк розгляду такого подання не повинен перевищувати одного місяця. Строк провадження у справах за конституційними зверненнями не повинен перевищувати шести місяців. Строки конституційного провадження починають обчислюватися з дня прийняття процесуальної ухвали про відкриття конституційного провадження у справі.

У разі якщо до КС України надійшло кілька конституційних подань, конституційних звернень, що стосуються того самого питання, вони об'єднуються в одне конституційне провадження у справі.

Копії рішень і висновків КСУ надсилаються наступного робочого дня після їх офіційного оприлюднення суб'єкту права на конституційне подання чи конституційне звернення, з ініціативи якого розглядалася справа, до Міністерства юстиції України, а також до органу влади, що прийняв правовий акт, який був предметом розгляду в КСУ. У разі необхідності КСУ може визначити у своєму рішенні, висновку порядок і строки їх виконання, а також покласти на відповідні державні органи обов'язки щодо забезпечення виконання рішення, додержання висновку.

КСУ має право зажадати від органів, письмового підтвердження виконання рішення, додержання висновку КСУ. Невиконання рішень та недодержання висновків КСУ тягнуть за собою відповідальність згідно з законом

4. Вища рада юстиції України

Важливим кроком на шляху здійснення судово-правової реформи, побудови сучасної судової системи, забезпечення функціонування незалежної судової влади, є створення в Україні конституційного органу держави – **Вищої ради юстиції (ВРЮ)**.

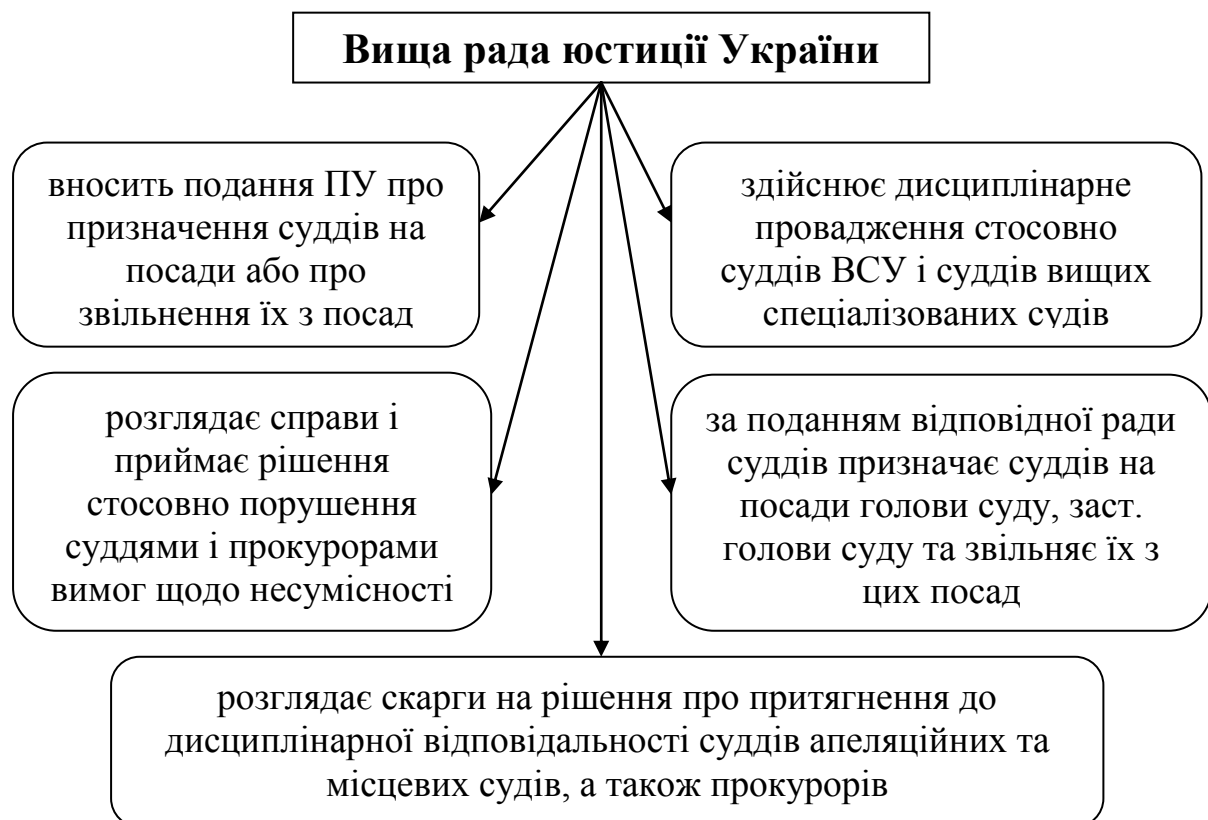
Основне її призначення – це разом з іншими державними інститутами формувати високопрофесійний суддівський корпус, здатний кваліфіковано, сумлінно та неупереджено здійснювати правосуддя на професійній основі.

За своїм статусом Вища рада юстиції є колегіальним, незалежним органом, а за порядком утворення та діяльності – демократичним. Конституційний склад Вищої ради юстиції – 20 членів. Враховуючи специфічні повноваження та завдання Ради, її формують глава держави, законодавча та судова гілки влади, а також прокурорська система та інститути громадянського суспільства – адвокатура, навчальні й наукові юридичні кола.

Статус, повноваження, організація і порядок діяльності цього органу визначаються Конституцією України, Законом України "Про Вищу раду юстиції" та регламентом Вищої ради юстиції, який затверджується на її засіданнях.

Інституційну діяльність Вища рада юстиції розпочала 31 березня 1998 року. Того ж дня проведено перше її засідання. Цей день вважається днем створення Вищої ради юстиції.

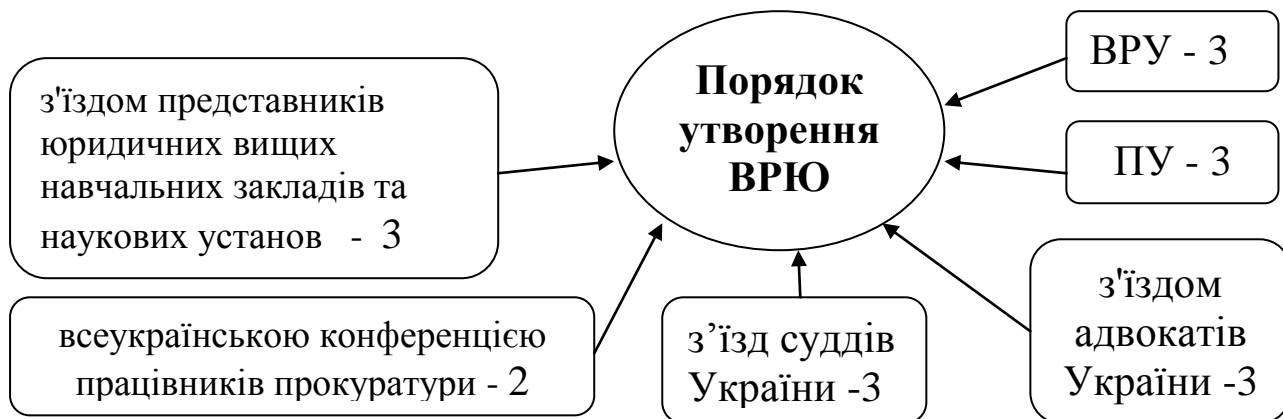
Повноваження



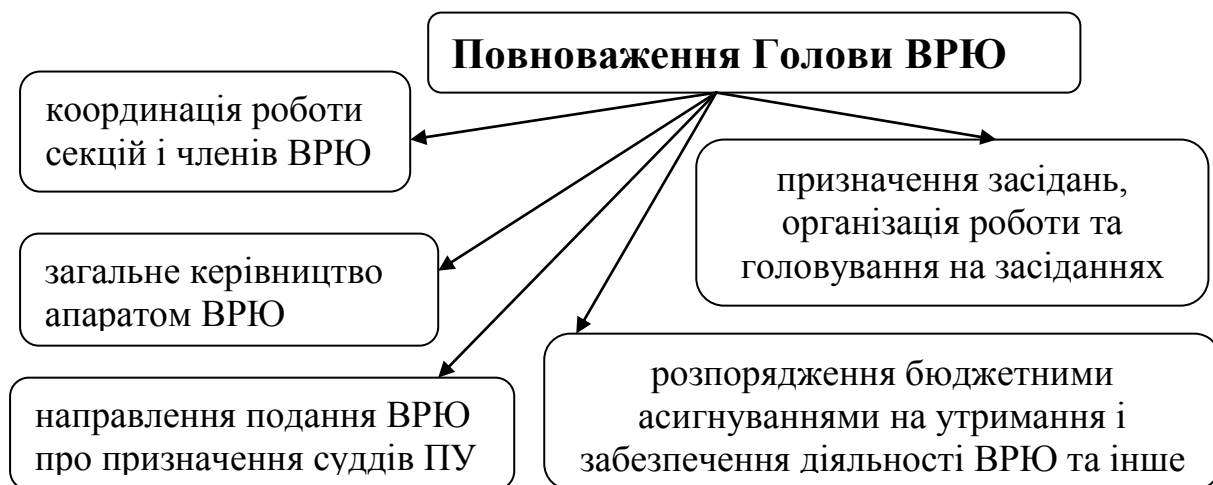
Вимоги до членів ВРЮ. На посаду члена ВРЮ може бути рекомендований громадянин України, не молодший тридцяти п'яти років і не

старший шістдесяти п'яти років, який проживає в Україні не менш як десять останніх років, володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше десяти років. У разі якщо відповідно до закону на посаду члена ВРЮ має бути призначений суддя, він призначається з числа суддів, обраних на посаду судді безстроково.

Склад. Структура. До складу Вищої ради юстиції (20 членів ради) входять за посадою Голова Верховного Суду України, Міністр юстиції України, Генеральний прокурор України.



У Вищій раді юстиції утворюються секції: з питань призначення суддів на посади та звільнення їх з посад; дисциплінарна секція для здійснення дисциплінарного провадження, розгляду скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності і прийняття рішення про порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності. Координує роботу ВРЮ Голова ВРЮ, а в разі його відсутності - заступник Голови ВРЮ. Голова, заступник Голови, секретарі секцій ВРЮ працюють на постійній основі. Особи, призначені до складу ВРЮ, крім народних депутатів України, на час виконання обов'язків членів ВРЮ на постійній основі прикомандировуються до ВРЮ із збереженням за ними посад, які вони займали, та відповідних пільг. Голова ВРЮ обирається з членів ВРЮ на три роки, без права переобрання, на першому засіданні ВРЮ таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів.



Теми для обговорення

1. Особливості прокурорського нагляду в Україні.
2. Права прокурора в судовому засіданні.
3. Значення та роль КСУ.
4. Хто найбільше має вплив на проведення судової реформи в Україні і які її напрямки?
5. Судова система в Україні – особливості формування в сучасних умовах державного будівництва.
6. Адміністративні суди в Україні.
7. Господарські суди в Україні.
8. КСУ і Уповноважений з прав людини ВРУ.
9. Вплив інститутів державної влади на формування судової системи в Україні.
10. Система правоохоронних органів в Україні.

Контрольні запитання

1. Які повноваження Генеральної прокуратури України?
2. Повноваження прокурора області?
3. Захист прав громадян прокурором в судовому засіданні?
4. Особливості роботи слідчих прокуратури?
5. Яке значення для розвитку державності в Україні має КСУ?
6. Які повноваження голови КСУ і як він обирається?
7. Як проходить процес формування КСУ?
8. Поняття правової культури і правосвідомості? Як вони формуються?
9. Особлива роль судів в Україні?
10. Кваліфікаційні вимоги до судді, прокурора, судді Конституційного суду України?
11. Принципи діяльності суду в Україні?
12. Які вимоги щодо несумісності суддів, працівників прокуратури та всіх органів державної влади і місцевого самоврядування?
13. Поняття кадрового резерву у органах влади?

**Орієнтовний перелік тестових завдань та завдань
для контрольної роботи з навчальної дисципліни
«Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні»**

Ступінь тесту "А".

I рівень

1. Які ознаки державності в Україні на даному етапі лише формуються?
2. Які особливості партій та партійної роботи в Україні?
3. Охарактеризувати систему державного управління в Україні.
4. Дайте визначення поняття «місцеве самоврядування».
5. Головні функції законодавчого органу в Україні:
6. Чим відрізняється депутатський запит від депутатського звернення?
7. Який механізм взаємодії Президента України із законодавчою владою?
8. На яких принципах будується діяльність Кабінету Міністрів України?
9. Охарактеризуйте структурування місцевих державних адміністрацій.
10. Як проводяться вибори до органів місцевого самоврядування в Україні?

II рівень

1. До суб'єктів правовідносин відносяться:
 - а) підприємства, установи, організації державної форми власності;
 - б) національні меншини;
 - в) територіальні громади;
 - г) інше.
2. Органи державної влади виконують такі функції (за формою діяльності):
 - а) політичні;
 - б) законотворчі;
 - в) виконавчі;
 - г) соціальні;
 - д) інше.
3. Розташуйте в порядку пріоритетності складові діяльності народного депутата України:
 - а) робота над законопроектами;
 - б) участь у засіданнях комітетів і комісій;
 - в) участь у засіданнях Верховної Ради України;
 - г) виконання доручень Верховної Ради України та її органів.
4. За Конституцією, глава держави – це:
 - а) одноосібний орган загальної компетенції, один з вищих органів державної влади;
 - б) конституційний орган і водночас вища посадова особа держави, що представляє державу ззовні і всередині країни, символ державності народу;

в) один з вищих органів державної влади, який стоїть не над гілками влади, а між ними, забезпечуючи єдність державної влади і злагоджене функціонування її гілок;

г) інше.

5. Виборчий процес під час виборів Президента України складається з кількох послідовних стадій. Розташуйте їх по порядку:

а) передвиборна агітація;

б) формування територіальних виборчих округів та виборчих дільниць;

в) збір підписів на підтримку претендентів на кандидати у Президенти України;

г) призначення виборів;

д) голосування;

6. Організація взаємодії Президента України з органами місцевого самоврядування передбачає:

а) виїзні візити Президента України в регіони;

б) взаємозв'язок Президента України з місцевим самоврядуванням та його органами і посадовими особами через Національну Раду з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування;

в) інше.

7. Упорядкуйте в хронологічному порядку етапи формування і припинення повноважень Кабінету Міністрів України:

а) Верховна Рада України дає згоду на призначення глави уряду більшістю від конституційного складу і оформлює своє рішення відповідною постановою;

б) безпосередній розгляд кандидатури на посаду Прем'єр-міністра в парламенті;

в) попереднє узгодження кандидатури на посаду Прем'єр-міністра

8. Прем'єр-міністр України як глава уряду:

а) керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на забезпечення виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України та інших завдань, покладених на Кабінет Міністрів, керує розробленням та реалізацією внутрішньої і зовнішньої політики держави та державної регіональної політики, координує проведення в Україні адміністративної реформи;

б) веде переговори і підписує міжнародні договори, підміняючи Президента, у вільний час здійснює керівництво колегіальними органами (комітетами, комісіями, радами), координує роботу з проведення приватизації, може очолювати Урядовий комітет з питань оборони, оборонно-промислового комплексу та правоохоронної діяльності;

в) інше.

9. До повноважень виконавчих комітетів місцевих рад у сфері розвитку території громади можна віднести:

а) забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

б) забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі тощо;

в) проведення тендерів на участь в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст серед приватних підприємств інших регіонів;

г) інше.

10. До конституційних повноважень місцевих державних адміністрацій належать:

а) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку;

б) перерозподіл державного бюджету України;

в) виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;

г) інше.

11. До повноважень органів місцевого самоврядування відносять:

а) надзвичайні повноваження – ті повноваження, на виконання яких виконавчій владі локальним законодавством надається виключне право;

б) делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом (визначення Закону) з одночасною передачею необхідних матеріальних і фінансових ресурсів, реалізація яких підконтрольна органам державної виконавчої влади.

в) власні повноваження – ті права і обов'язки, які визнає за суб'єктами місцевого самоврядування держава і які забезпечують самостійне вирішення населенням питань місцевого значення;

г) інше.

12. Правоохоронну функцію у діяльності органів місцевого самоврядування:

а) складають повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян на підвідомчій території;

б) складає охорона правопорядку силами народної дружини;

в) складає охорона громадського порядку, що є необхідною умовою підтримання на території громади режиму законності, який забезпечується діяльністю всієї системи правоохоронних і судових органів, а також різноманітних державних служб, інспекцій, які здійснюють функції нагляду і контролю за дотриманням законодавства;

г) інше.

13. Депутатська група місцевої ради в своєму складі може мати:

- а) 5 депутатів;
- б) 3 депутати;
- в) 1 депутат;
- д) інше.

14. Сесія є головною організаційно-правовою формою діяльності Верховної Ради і включає:

- а) засідання депутатських груп і фракцій;
- б) проведення пленарних засідань і засідань комітетів і тимчасових спеціальних та слідчих комісій;
- в) роботу народних депутатів у виборчих округах;
- г) інше.

15. До обов'язків Першого віце-прем'єр-міністра України належать:

а) спрямовує, координує та контролює діяльність усіх міністерств а також об'єднань підприємств, яким делеговано функції з управління державним майном;

б) у разі відсутності чи за дорученням Прем'єр-міністра України представляє Кабінет Міністрів України у відносинах з іншими органами та організаціями в Україні та за її межами, організовує підготовку та виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, організовує формування та реалізацію державної промислової політики, державної політики у паливно-енергетичному комплексі, у сфері використання та охорони природних ресурсів, з питань екологічної безпеки, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;

в) інші.

III рівень

1. Розкрийте основні положення Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 р.

2. Охарактеризуйте основні повноваження Кабінету Міністрів України.

3. В чім сутність державної політики деконцентрації в системі державного управління?

Ступінь тесту "Б"

I рівень:

1. Чи можливо сьогодні для України використовувати термінологію правової держави? Чому?

2. Чим відрізняються ліберальна держава від демократичної?

3. Система органів місцевого самоврядування в Україні.

4. Які обов'язки народного депутата у виборчому окрузі?

5. Які права і обов'язки має депутат місцевої ради?

6. Назвіть кілька функцій Президента України.

7. Що являють собою місцеві державні адміністрації?

8. Які відділи та підрозділи є в апараті державних адміністрацій?
9. Яку структуру має Кабінет Міністрів України?
10. Які державні інститути належать до правоохоронних органів?

II рівень

1. Державне управління в Україні - це
 - а) діяльність Президента України, спрямована на координацію роботи виконавчої та законодавчої гілок влади;
 - б) галузь державного і соціального управління, що містить комплекс державних і самоврядних функцій, форм та методів, спрямованих на керівництво політичною, правовою, економічною, соціально-культурною та іншими сферами суспільного життя з метою побудови незалежної, суверенної, правової, демократичної і соціальної Української держави;
 - в) централізоване керівництво державними інституціями, з метою їх розвитку в економічній, соціальній, культурній сфері, що базується на правових засадах українського законодавства та не суперечить міжнародному;
 - г) інше.
2. Місцеве самоврядування в Україні - це
 - а) процес децентралізації державної виконавчої влади, що полягає в делегуванні певної частини державних повноважень територіальним громадам;
 - б) заміщення призначених урядом посадовців та вибраних шляхом голосування, проведеного в певній територіальній громаді;
 - в) самостійне джерело публічної влади;
 - г) інше.
3. Методологічну основу науки державного будівництва і місцевого самоврядування формують:
 - а) Конституція України;
 - б) загальнонаукові та конкретні методи дослідження її предмета;
 - в) конституційне, адміністративне та конституційне право;
 - г) інше.
4. Які з методів діяльності державних і самоврядних органів є зайвими в наведеній нижче класифікації?
 - а) стратегічні;
 - б) правові;
 - в) організаційні;
 - г) організаційно-правові;
 - д) наукові.
5. На референдумі 16 квітня 2000 року народ України висловив свою волю щодо:
 - а) скорочення кількості депутатів;
 - б) скасування депутатської недоторканності;
 - в) утворення двопалатної Верховної Ради;
 - г) інше.

6. Сесія є головною організаційно-правовою формою діяльності Верховної Ради і включає:

- а) засідання депутатських груп і фракцій;
- б) проведення пленарних засідань, засідань комітетів і тимчасових спеціальних та слідчих комісій;
- в) роботу народних депутатів у виборчих округах;
- г) інше.

7. Що відноситься до соціально-економічних гарантій депутатської діяльності?

а) на період виконання депутатських повноважень народному депутату надається службове житлове приміщення для спільного проживання з членами сім'ї чи одноразова грошова компенсація для створення належних житлових умов;

б) народні депутати користуються правом безкоштовного проїзду залізничним, автомобільним, водним і повітряним транспортом, в тому числі для приватних потреб;

в) право одержання винагороди за лобювання певних законодавчих проектів;

г) інше.

8. До методів діяльності Президента України належать:

а) метод управління органами місцевого самоврядування (через Національну Раду з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування);

б) метод вироблення рішень (через виробку актів Президента);

в) метод контролю (здійснюється шляхом проведення перевірок, планових і позапланових ревізій, обстежень, заслуховування звітів і доповідей, здійснення рейдів, оглядів, вивчення матеріалів по скаргах і заявах громадян тощо);

г) інші.

9. Організація взаємодії Президента України з Кабінетом Міністрів України передбачає:

а) у співпраці з Кабінетом Міністрів Президент України призначає, за згодою Верховної Ради, Прем'єр-міністра України або припиняє його повноваження та приймає рішення про його відставку;

б) Президент самостійно призначає Прем'єр-міністра, відповідно до президентської квоти;

в) за поданням Прем'єр-міністра України призначає членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах.

10. До апарату Президента України належать:

а) Адміністрація Президента України;

б) консультативні та дорадчі і допоміжні органи та служби;

в) Рахункова палата;

- г) Уповноважений з прав людини;
- д) інше.

11. До обов'язків Першого віце-прем'єр-міністра України належать:

а) спрямування, координація та контроль діяльності усіх міністерств, а також об'єднань підприємств, яким делеговано функції з управління державним майном;

б) у разі відсутності чи за дорученням Прем'єр-міністра України представництво Кабінету Міністрів України у відносинах з іншими органами та організаціями в Україні та за її межами, організація підготовки та виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, організація формування та реалізації державної промислової політики, державної політики у паливно-енергетичному комплексі, у сфері використання та охорони природних ресурсів, з питань екологічної безпеки, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;

- в) інше.

12. До делегованих повноважень контрольного характеру, які регулюються органами місцевого самоврядування відносяться:

а) здійснення органами місцевого самоврядування численних контрольних заходів щодо перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування і депутатів (заслуховування звітів, повідомлень, розгляд депутатських запитів);

б) прийняття рішень про дострокове припинення повноважень посадових осіб місцевого самоврядування та притягнення їх до кримінальної відповідальності;

- в) інше.

13. Метод інформаційного забезпечення діяльності місцевих рад полягає у тому що:

а) всі рішення рада та її органи приймають на основі документальної чи фактичної інформації, яка отримується шляхом проведення постійними комісіями перевірок діяльності підзвітних і підконтрольних раді та виконкому органів;

б) інформаційне забезпечення щодо будь-якого питання надається за вимогою депутата місцевої ради;

- в) інше.

15. Функція соціального захисту населення як пріоритетна у діяльності органів місцевого самоврядування:

а) показує, що виконавчі органи місцевого самоврядування мають повноваження щодо вирішення, відповідно до законодавства, питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці;

б) спрямована на пом'якшення наслідків нинішнього економічного перехідного періоду, на стабільне покращення рівня життя населення, на боротьбу з бідністю, безробіттям, забезпечення достатнього життєвого рівня, особливо для соціально незахищених верств населення).

III рівень

1. Назвіть та розкрийте принципи діяльності органів місцевого самоврядування.
2. Розкрийте сутність посади Президента України.
3. Принцип субсидіарності, як необхідної умови підвищення ефективності роботи місцевої влади.

Ступінь тесту "B"

I рівень

1. Яке значення Конституції як Основного Закону держави для процесів демократії та державного будівництва?
2. Які особливості виборчого процесу в Україні?
3. Що мається на увазі під словосполученням "депутатський імунітет"?
4. Президентом може бути вибрана особа, яка...
5. У чому полягає організація взаємодії Президента України з судовою владою?
6. Які обов'язки покладаються на особу, яка займає посаду Міністра?
7. Які функції (за формою діяльності) виконують органи державної влади?
8. Наведіть ознаки місцевого самоврядування
9. Що являють собою державні комітети?
10. Яку структуру має місцева рада?

II рівень

1. До суб'єктів правовідносин відносяться:
 - а) підприємства, установи, організації державної форми власності;
 - б) національні меншини;
 - в) територіальні громади;
 - г) інше.
2. До об'єктів правовідносин відносяться:
 - а) матеріальні та духовні блага;
 - б) депутатський мандат;
 - в) публічна влада;
 - г) дії і результати діяльності суб'єктів;
 - д) інше.
3. Який з перелічених нижче об'єктів не входить до системи органів держави?
 - а) Президент України;
 - б) Національний банк України;
 - в) Рахункова палата;
 - г) органи місцевого самоврядування;
 - д) інше.

4. Підставте відповідну країні назву парламенту:
- а) Польща - ...
 - б) Україна - ...
 - в) Російська Федерація - ...
 - г) США - ...
 - д) Німеччина - ...
5. Голова Верховної Ради України
- а) призначається указом Президента України;
 - б) автоматично ним стає найстаріший за віком із новообраних депутатів;
 - в) обирається на термін повноважень Верховної Ради таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів;
 - г) інше.
6. Народним депутатом може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг віку:
- а) 18 років;
 - б) 21 року;
 - в) 23 років;
 - г) інше.
7. Що мається на увазі під словосполученням "імперативний мандат"?
- а) стан здоров'я народного депутата України;
 - б) недоторканність народного депутата;
 - в) інше.
8. Функції Президента України:
- а) координація діяльності всіх гілок влади ;
 - б) законотворча функція (видання указів);
 - в) внутрішньополітичне і зовнішньополітичне представництво державних інтересів;
 - г) інше.
9. Яку функцію виконує представництво Президента України в Автономній Республіці Крим?
- а) аналітично-інформаційну;
 - б) експериментальну;
 - в) виконавчу;
 - г) іншу.
10. Центральний орган виконавчої влади в межах здійснення державного управління відповідною галуззю (галуззями) має право
- а) представляти Уряд України за його дорученням у міжнародних організаціях та під час укладання міжнародних договорів України;
 - б) скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до його компетенції;
 - в) контролювати діяльність громадських організацій і професійних спілок;
 - г) інше.
11. Місцеві державні адміністрації – це ...
- а) представництва Кабінету Міністрів на місцях;

б) єдиноначальні місцеві органи виконавчої влади загальної компетенції, наділені правом представляти інтереси держави і приймати від її імені владні рішення на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

в) інше.

12. Контроль за виконанням рішень місцевих державних адміністрацій виявляється у таких формах:

а) місцеві державні адміністрації під час здійснення своїх повноважень у сфері управління взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади;

б) управління, відділи та інші структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій є підзвітними та підконтрольними місцевим радам народних депутатів;

в) інше.

13. Систему представницьких органів місцевого самоврядування складають

а) сільські, селищні, міські ради, районні в місті ради (у випадку їх створення), які представляють територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування;

б) обласні та районні громади;

в) інше.

14. Метод вироблення рішень місцевих рад:

а) група депутатів місцевої ради може автономно приймати рішення під час роботи у виборчому окрузі;

б) рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень, які приймаються на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених Законом "Про місцеве самоврядування в Україні".

в) інше.

15. Депутати місцевих рад усіх рівнів обираються строком на:

а) 5 років, але їх повноваження можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом;

б) 3 роки;

в) 4 роки, але їх повноваження можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом;

г) довічно, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю.

III рівень

1. Розкрийте роль Конституційного Суду України щодо законотворчої діяльності.

2. Поясніть, що являє собою координація - контроль як метод діяльності місцевих державних адміністрацій.

3. В чім сутність державної політики децентралізації, як фактору розвитку місцевого самоврядування?

ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ

Дану частину методичних рекомендацій складено на підставі формулювань Конституції України, законів України, енциклопедичних словників, а також понять, науково-обґрунтованих у сучасній спеціальній літературі.

А

Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Адміністративно-територіальна одиниця – область, район, місто, район у місті, селище, село.

Адміністрація Президента України (*неофіційно: Банкова*) – постійно діючий орган, утворений Президентом України для здійснення його повноважень.

Арбітр – а) посередник, що його обирають сторони за взаємною згодою або в передбаченому законом порядку з метою розв'язання спору; б) службова особа, що розв'язує майнові спори між підприємствами, установами, організаціями, кооперативами, малими підприємствами тощо.

Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

Б

Благодійництво – добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство.

Брифінг – коротка нарада представників засобів масової інформації, на якому дається погоджена сторонами – учасниками переговорів, засідань, конференцій і т. п. інформація про їх хід, погляди, оцінки сторін та ін.

Бюджет – план доходів і видатків установ, підприємств на певний строк.

Бюджет розвитку – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально – економічного розвитку, зміцнення матеріально – фінансової бази.

Бюджет місцевого самоврядування (*місцевий бюджет*) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.

Районний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних

громад сіл, селищ, міст районного призначення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Обласний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Поточний бюджет – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків.

В

Влада - здатність впливати на події та явища. В такому широкому значенні говорять не тільки про вплив на відносини між людьми, але й на взаємодію людини з навколишнім світом (кажуть про владу людини над природою) чи навіть природних явищ між собою. Однак перш за все влада розглядається як соціальна категорія і стосується стосунків між людьми.

Верховна Рада України - єдиний орган законодавчої влади в Україні - український парламент.

Віборча система — сукупність правил і законів, що забезпечують певний тип організації влади, участь суспільства у формуванні державних представницьких, законодавчих, судових і виконавчих органів, вираження волі тієї частини населення, яка за законодавством вважається достатньою для визначення результатів виборів легітимними. **Виборча система** — це порядок формування виборних органів держави та органів місцевого управління (самоврядування) на основі конституції та законів. Розрізняють такі виборчі системи: мажоритарна, пропорційна, змішана.

Виконавчі органи рад – органи, які відповідно до Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених законами.

Г

Господарський договір – цивільно-правова угода між підприємствами, спрямована на встановлення, змінення або припинення їх господарських прав і обов'язків.

Д

Девальвація – законодавче зменшення золотого вмісту (вартості) грошової одиниці, зниження курсу паперових грошей щодо золота або іноземної валюти.

Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження

органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Держава - суб'єкт політики, ядро політичної системи. Вона характеризується суверенітетом, уособлює в собі суверенітет національностей і народу. Держава - це особлива політико-територіальна організація, що володіє суверенітетом спеціального апарату управління і примусу та здатна надавати своїм велінням загальнообов'язкового характеру. Поняття *держави* можна розуміти як систему офіційних органів, що здійснюють керівництво суспільством:

1) **Держава** (на думку Котюка І. І.) – це здійснюваний за допомогою офіційних органів політико-територіальний спосіб організації публічної влади, покликаний керувати суспільними процесами, шляхом надання своїм велінням загальнообов'язкового характеру та можливістю реалізації цих велінь через примус.

2) **Держава** – це 1) сукупність людей, території, на якій вони проживають, та суверенної у межах даної території влади; 2) організація політичної влади, головний інститут політичної системи суспільства, який спрямовує і організовує за допомогою правових норм спільну діяльність людей і соціальних груп, захищає права та інтереси громадян.

Сутність *держави* – це внутрішній зміст її діяльності, який виражає єдність загальносоціальних і вузькокласових (групових) інтересів громадян. Будь-яка держава, разом із вирішенням суто класових завдань, виконує й загальносоціальні завдання («спільні справи»), без яких не може функціонувати жодне суспільство. Це – засоби зв'язку і транспорту, будівництво шляхів, іригаційних споруд, боротьба з епідеміями, злочинністю, заходи щодо забезпечення миру та інші.

Державне замовлення – форма планового завдання підприємствам і організаціям органами вищого рівня. Є засобом координації діяльності підприємств в умовах формування ринку, розмежування функцій державного керівництва і господарського управління, становлення самостійності підприємств. Через державне замовлення здійснюється прямий вплив держави на виробництво, забезпечується відтворення найважливіших матеріально-речових пропорцій. Держзамовлення гарантоване матеріально-технічним постачанням і реалізацією.

Державне регулювання – форма цілеспрямованого впливу держави на економіку з метою забезпечення або підтримання її функціонування у заданому режимі чи для зміцнення і розвитку економічних явищ або їх зв'язків. Регулювання здійснюється за допомогою системи норм і заходів. Останні регламентують поведінку господарських суб'єктів через адміністративні методи впливу: закони, накази, інструкції, а також через систему економічних методів, регуляторів: ціни, податки, банківські проценти, преференції, санкції і т. п.

Державний бюджет – основний фінансовий план утворення і використання централізованого грошового фонду держави.

Державний кордон – лінія і уявна вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії й визначає межі державної території, – суші, вод, надр, повітряного простору – тобто межі розповсюдження державного суверенітету.

Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів – це автоматизований банк даних, створений для забезпечення єдиного державного обліку фізичних осіб, які зобов'язані сплачувати податки, збори, інші обов'язкові платежі до бюджетів та внески до державних цільових фондів у порядку і на умовах, що визначаються законодавчими актами України.

Депутат місцевої ради є повноважним і рівноправним членом відповідної ради - представницького органу місцевого самоврядування.

Депутатський запит - це підтримана радою вимога депутата місцевої ради до посадових осіб ради і її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, які розташовані або зареєстровані на відповідній території, а депутата міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови місцевої державної адміністрації, його заступників, керівників відділів і управлінь з питань, які віднесені до відання ради.

Депутатське запитання - це засіб одержання депутатом місцевої ради інформації або роз'яснення з тієї чи іншої проблеми. Відповідь на запитання може бути оголошено на сесії ради або дано депутату місцевої ради в індивідуальному порядку. Запитання не включається до порядку денного сесії, не обговорюється і рішення по ньому не приймається.

Дивіденд - частина прибутку акціонерних товариств, яку щорічно розподіляють між акціонерами за акціями. Або: доход, який одержує власник акції, у формі проценту до її вартості.

Документ (свідоцтво) – матеріальний носій інформації, призначеної для її обробки і передачі в часі і просторі. Відомості, що містяться в документі, повинні бути зручні для обробки людиною або машиною і мати згідно з діючим законодавством правове значення.

Дотація – асигнування з державного бюджету на покриття збитків, для збалансування бюджетів нижчих рівнів, доплата.

Доходи населення – матеріальні кошти, які має населення для здійснення своїх потреб. Основними джерелами одержання доходів є: заробітна плата робітників, службовців, оплата праці колгоспників, виплати і пільги з громадських фондів споживання (пенсії, стипендії, допомоги, безплатні й пільгові путівки тощо). У сільських жителів важливе джерело доходів – особисте підсобне господарство.

3

Загальні збори – зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення.

Загальний склад ради – кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону.

Е

Етика поведінки державного службовця. Державний службовець повинен: сумлінно виконувати свої службові обов'язки; шанобливо ставитися до громадян, керівників і співробітників, дотримуватися високої культури спілкування; не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби чи негативно вплинути на репутацію державного службовця.

І

Імпічмент - — в конституціях деяких держав процедура притягнення до суду парламенту вищих посадових осіб держави. Результатом імпічменту, як правило є дострокове припинення повноважень президента або іншого посадовця і усунення його з посади. При імпічменті голови держави таке рішення приймається конституційною більшістю парламенту. Різні країни окремо визначають процедуру імпічменту згідно власного законодавства. У демократичних державах імпічмент є одним з елементів контролю над владою країни і необхідний для збереження стабільності суспільного і конституційного ладу. Імпічмент є також засобом недопущення авторитаризму і механізмом гарантування національної безпеки.

Інвестиція – довгострокове вкладення капіталу (коштів) у різні галузі економіки, переважно за межами країни. Також майнові та інтелектуальні цінності, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті яких утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями є: 1) грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; 2) рухоме і нерухоме майно (будови, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності); 3) майнові права, що впливають з авторського права, ноу-хау, досвід та інші інтелектуальні цінності; 4) права користування землею та іншими природними ресурсами тощо.

Інвестор – суб'єкт інвестиційної діяльності, що прийняв рішення про вкладення власних, позикових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей.

Інфляція – збільшення кількості паперових грошей, що є в обігу в державі, понад потреби господарського обігу; процес обезцінення грошей.

Індуційована інфляція – інфляція, зумовлена будь-якими економічними факторами.

Кредитна інфляція - інфляція, викликана надзвичайною кредитною експансією.

Повзуча інфляція – інфляція, що розвивається повільними темпами.

Галопуюча інфляція – інфляція, що розвивається стрімкими темпами.

Адміністративна інфляція – інфляція, що породжується «адміністративними» (керованими) цінами.

Соціальна інфляція – зростання цін під впливом зростання витрат у зв'язку з новими громадськими вимогами до якості продукції, охорони навколишнього середовища.

К

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. КМУ відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України (ст. 113).

Консенсус – збіг думок. Консенсусний принцип – одноголосне прийняття рішень усіма учасниками наради, конференції тощо.

Конституційне подання - це письмове клопотання до КСУ про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення КУ та ЗУ.

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Завданням КСУ є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Корупція – підкуп посадової особи. Під корупцією також розуміють діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

М

Менеджмент – управління (планування, регулювання, контроль), керівництво, організація виробництва. Сукупність методів, форм, засобів управління виробництвом для досягнення поставленої мети (підвищення ефективності виробництва, збільшення прибутку).

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

Мікро – і **макроекономіка** – поняття, широко розповсюджені в науковій літературі різних країн для забезпечення аналізу становища економіки на різних рівнях управління – верхніх (усе господарство – макроекономіка) і нижніх (прийняття господарських рішень на рівні управління підприємством, фірмою – мікроекономіка).

Мінімальний бюджет місцевого самоврядування – розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, які гарантуються державою.

Мінімальний рівень соціальних потреб – гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення у межах усєї території України.

Місьцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільській громаді жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно

або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Місцевий референдум – форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування

Мораторій – ситуація, коли позичальник робить формальну заяву про те, що він не в змозі оплатити свої борги або їх частину. Як правило, навмисні дії, які мають за мету перегляд умов погашення заборгованості.

Н

Наука державного будівництва і місцевого самоврядування – це сукупність науково обґрунтованих ідей, поглядів, уявлень про організацію та діяльність органів публічної влади.

О

Обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст.

Органи самоорганізації населення – представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста.

Оренда – майнова позика, договір про надання майна, земельної ділянки і т. п. у тимчасове користування (строк обумовлюється договором оренди) за плату. Нині в оренду можуть передаватися земля, будови і споруди, підприємства, засоби виробництва тощо. Оренда не тягне за собою зміни права власності.

Власником залишається орендодавець – особа або організація, яка надала своє майно в оренду. У випадку оренди державної власності орендодавець визначається законодавством держави.

Орендар – особа, яка тимчасово (на певний строк) і в рамках, обумовлених у договорі, одержує права власника, за що і вносить орендну плату. Він за угодою з орендодавцем може викупити майно, взяте в оренду.

Умови і порядок викупу визначаються договором оренди. Орендарями можуть бути юридичні особи і громадяни України, спільні підприємства, міжнародні об'єднання і організації з участю українських та іноземних юридичних осіб, а також іноземні держави, міжнародні організації, іноземні юридичні особи і громадяни.

Орендна плата – винагорода, яка стягується орендодавцем з орендаря за здане в тимчасове користування майно, приміщення або землю. Величина середньої плати включає амортизаційні відрахування від вартості орендного майна і частину доходу від використання майна, яка встановлюється на договірній основі, але, як правило, не нижче банківського процента.

П

Парламентаризм – це система взаємодії держави і суспільства, для якої характерним є визнання провідної або особливої і досить істотної ролі у здійсненні державновладних функцій загальнонаціонального постійно діючого представницького органу.

Партія – це група людей, об'єднаних загальними ідеями з багатьох державних питань. Партія прагне прийти до влади, щоб керувати державою відповідно зі своїми ідеями.

Патент – документ, що видається на певний строк компетентним державним органом винахіднику або його правонаступнику, який засвідчує авторство і виключне право на винахід.

Підприємство – самостійний господарський суб'єкт, створений для виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг з метою задоволення суспільних потреб і одержання прибутку. Можуть створюватися і діяти підприємства, що перебувають у приватній, державній, муніципальній власності, власності громадських організацій, а також підприємств змішаної форми власності.

Подання прокурора – подання з вимогами усунення порушень закону, причин цих порушень і умов, що їм сприяють, вноситься прокурором, його заступником у державний орган, громадську організацію або посадовій особі, які наділені повноваженням усунути порушення закону, і підлягає невідкладному розгляду.

Податки – форма платежу, що стягується з доходів або майна юридичних і фізичних осіб, яка характеризується обов'язковістю, що регламентує розміри і строки внесення

Постанова прокурора – внесена вмотивована постанова про дисциплінарне провадження, провадження про адміністративне правопорушення або про порушення кримінальної справи щодо винних осіб. Постанова про порушення дисциплінарного провадження або провадження про адміністративне правопорушення підлягає розгляду повноважною посадовою особою або відповідним органом у десятиденний строк після її надходження, якщо інше не встановлено законом.

Посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень.

Посадова особа місцевого самоврядування – особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Правова держава – форма організації державної влади, за якої верховенство в усіх сферах життя належить закону. У правовій державі всі державні органи й громадяни однаковою мірою відповідальні перед законом; реалізуються всі права людини; здійснюється розподіл влади (на законодавчу, виконавчу, судову). Правова держава є альтернативою авторитаризму і тоталітаризму.

Право комунальної власності – право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Право на службу в органах місцевого самоврядування мають громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території.

Правомочний склад ради – кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, що становить не менш як дві третини від загального складу ради.

Представницький орган місцевого самоврядування – виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення.

Презентація – подання переказного векселя для його акцепту особі, яка зобов'язана сплатити по ньому трасатові. Також: публічне представлення підприємства, фірми тощо з метою її реклами.

Президент України є главою держави і виступає від її імені, він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Приватизація – процес придбання у власність громадян усіх або частини акцій (паїв) акціонерних товариств, інших господарських товариств, а також підприємств, що ґрунтуються на державній або колективній власності.

Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій. Місцеві державні адміністрації діють на засадах:

- відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність;
- верховенства права;
- законності;
- пріоритетності прав людини;
- гласності;
- поєднання державних і місцевих інтересів.

Припис прокурора – письмовий припис про усунення порушень закону вноситься прокурором, його заступником органу чи посадовій особі, які допустили порушення, або вищестоящому в порядку підпорядкованості органу чи посадовій особі, які правомочні усунути порушення. Письмовий припис уноситься у випадках, коли порушення закону має очевидний характер і може завдати істотної шкоди інтересам держави, підприємства, установи, організації, а також громадянам, якщо не буде негайно усунуто. Припис підлягає негайному виконанню, про що повідомляється прокурору.

Прокурорський нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління та контролю, Радою міністрів АРК, місцевими радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями,

незалежно від форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється *Генеральним прокурором України* і підпорядкованими йому прокурорами.

Протест прокурора – це протест на акт, що суперечить закону, приноситься прокурором, його заступником до органу, який його видав, або до вищестоящего органу.

Протекціонізм – державна політика, яка передбачає систему заходів із захисту національної економіки і всебічного заохочення її розвитку. Для цього використовуються митна оплата, ліцензії, прямі заборони, податкові пільги, переваги в кредиті, фінансова допомога та ін.

Р

Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Районні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст.

Ратифікація – затвердження верховним органом державної влади міжнародного договору, який з цього моменту набирає юридичної сили для даної держави.

Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Рейтинг - це числовий або порядковий показник успішності або популярності, який відображає важливість або вплив певного об'єкта чи явища. Показник оцінки діяльності, популярності, авторитету якоїсь особи, організації, групи, програм у певний час, що визначається соціологічним опитуванням, голосуванням та ін. і визначається місцем, яке вони посідають серед собі подібних. Відносний показник надійності ділового партнера, банку, страхової компанії тощо.

Рента – а) прибуток з капіталу, землі або майна, що його власники регулярно одержують, не займаючись підприємницькою діяльністю; б) прибуток у формі процента, одержуваного власниками грошового капіталу або власниками цінних паперів з твердим курсом.

Ринок – сфера товарного обміну, де виникають і реалізуються відносини, пов'язані з процесом купівлі – продажу, і має місце конкретна господарська діяльність з приводу просування товарів і послуг від їх виробників до споживачів.

Ринок праці – сукупність установ, що обслуговують працевлаштування, підготовку кадрів, сприяють зайнятості, матеріальній підтримці непрацюючих. Включає біржу праці, центри підготовки кадрів, фонд зайнятості, комерційні центри бізнесу, державний фонд сприяння підприємству, пенсійний фонд, фонд милосердя тощо.

С

Самооподаткування – форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально – побутового характеру.

Сепаратизм – прагнення до відокремлення, відособлення.

Склад ради – кількість депутатів обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку.

Служба в органах місцевого самоврядування – це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Спонсор – юридична або фізична особа, яка бере на себе фінансове забезпечення будь-якого великого заходу (організація виставки, проведення спортивних заходів, виступ ансамблю тощо). Спонсорство здійснюється, як правило, з метою реклами без участі у використанні одержуваних доходів.

Субвенція – форма фінансової допомоги.

Субсидія – допомога, переважно в грошовій формі, яка надається державою за рахунок коштів державного бюджету місцевим органам влади, юридичним і фізичним особам, іншим державам.

Судова влада – одна з гілок державної влади, її здійснює не будь-який державний орган, а лише суд, що має властиві тільки йому можливості та спроможності впливу на поведінку людей, а через це - на процеси, що відбуваються в суспільстві. Судову владу можна визначити як реалізовані органами, що займають особливе становище в державному апараті, властивої їм можливості і спроможності впливу на поведінку людей і соціальні процеси.

Т

Тариф – плата за різні послуги виробничого і невиробничого характеру, що надаються підприємствам, організаціям, населенню.

Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

У

Угода – взаємна домовленість про що-небудь. Правовий акт, що є підставою для виникнення або припинення правовідносин. Є дійсною, якщо підписана й оформлена відповідно до чинного законодавства.

Умови – правила, вимоги, пропозиції, що висувуються однією з сторін, які домовляються про що-небудь, а також при укладанні угоди чи договору.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює на постійній основі та в межах конституційної юрисдикції парламентський

контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного громадянина на території.

Управління – елемент, складова виробничих, підприємницьких та ін. відносин, що ставлять своїм завданням координувати, погоджувати діяльність людей і трудових колективів щодо організації виробництва матеріальних благ, їх розвитку, реалізації, продажу, споживання.

Ф

Фінанси – система грошових відносин держави, за допомогою яких вона здійснює розподіл ВВП і національного доходу для утворення і використання грошових фондів на розширене відтворення і задоволення ін. потреб суспільства.

Х

Хутір – відокремлене селянське поселення – господарство разом із садибою власника.

Ш

Штат – постійний, встановлений склад співробітників на якому-небудь підприємстві чи в установі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ДОДАТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Напрямки адміністративної реформи / Р. Агранофф // Проблеми трансформації територіальної організації влади. Зб. матеріалів та документів / наук. ред: М. Пухтинський.- К.: Атіка, 2005. – С.467-488., 852 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: Курс лекцій / Г. В. Атаманчук. – М.: Юрид. лит., 1997. – 400 с.
3. Бабаєв В. М. Управління міським господарством: теоретичні та прикладні аспекти / В. М. Бабаєв .-Х.: Вид-во ХарП НАДУ «Магістр», 2004. – 204с.
4. Бакуменко В. Д. Формування державно–управлінських рішень: Проблеми теорії, методології і практики: Моногр. / В. Д. Бакуменко В. Д. – К.: Вид–во УАДУ, 2000. – 328 с.
5. Бакуменко В. Д. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку / В. Бакуменко, В. Князєв, Ю. Сурмін - Вісн. УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 11–27.
6. Батанов О.В. Деякі проблеми становлення муніципальної влади в Україні у контексті конституційної реформи. Місцеве самоврядування: пошуки та здобутки. Зб. мат. та документів / за ред. М. Пухтинського, О. Власенка.-. К: Атіка, 2007.- 896 с.
7. Біленчук П. Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): Навч. посіб. / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний – К.: Атіка, 2000. – 303 с.
8. Бутирська Т. О. Державне управління як спеціальна сфера діяльності: розвиток методології / Т. О. Бутирська // Акт. пробл. внутр. політики. – К.: Вид–во НАДУ, 2004. – Вип. 2.
9. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2001. – № 37 – 38. – Ст. 189.
10. Ганущак Ю. Як нам облаштувати Україну. Режим доступу: <http://www.dt.ua/1000/1550/63409/>.
11. Гнилорибов В. В., Тихонов В.М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: навч. посіб. – Луганськ: Вид–во СНУ ім. В. Даля, 2004. – 376 с.
12. Державне управління: Словник – довідник /уклад. В. Д. Бакуменко за заг. ред. В. М. Князєва, В. Д. Бакуменка. – К.: Вид – во УАДУ, 2002. – 228 с.
13. Державне управління в Україні: за заг. ред. д. ю. н., проф. В. Б. Авер'янова. – К.: Вид-во ТОВ «СОМИ», 1999 – 265 с.
14. Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 1997.– № 24.– Ст. 170.
15. Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20 - 21. – Ст. 190.

16. Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
17. Закон України від 11 липня 2002 р. №93-IV «Про статус депутатів місцевих рад» // Офіційний вісник України. – 2002. – № 31. – Ст. 1453.
18. Зарубіжний досвід організації та роботи місцевої влади: [монографія] / О. В. Власенко, П. В. Ворона, М. О. Пухтинський, та ін. / За заг. ред. П. В. Во -рони. – Полтава: ПолтНТУ, 2009. – 288 с.
19. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 460 с.
20. Кампо В. Конституційно-правові гарантії захисту місцевого самоврядування / В. Кампо // Проблеми формування добросовісного, належного місцевого самоврядування: збірник матеріалів та документів./заг. Ред. М.Пухтинського. – К.: Атіка, 2008. – С.296-301., 600с.
21. Корнієнко М. Місцеве самоврядування / М. Корнієнко // – К.: Демос, 1999.
22. Конотопцев О. С. Організація взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування: Конспект лекцій до короткотермінового тематичного семінару / О. С. Конотопцев // – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2006. – 20 с.
23. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. – К., 2007.
24. Концепція державної регіональної політики. Режим доступу: <http://www.minregionbud.gov.ua/index.php?id=895>.
25. Концепція реформи адміністративно-територіального устрою. Режим доступу: <http://www.minregionbud.gov.ua/index.php?id=1670>.
26. Концепція реформи місцевого самоврядування. Режим доступу: <http://www.minregionbud.gov.ua/index.php?id=1671>.
27. Кравченко В. Стан та шляхи подальшої імплементації Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні / В. Кравченко // Проблеми формування добросовісного, належного місцевого самоврядування: зб. матеріалів та документів./заг. ред. М. Пухтинського.- К.: Атіка, 2008.- С. 296-301., 600с.
28. Куйбіда В. С. Концептуальні засади реформування системи публічної влади. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід: зб. матеріалів та документів / В. С. Куйбіда / наук. ред: М. Пухтинський. - К.: Атіка – Н, 2006.-744с.
29. Максакова Р. Особливості організації і проведення місцевих виборів 2006 року в Україні / Р. Максакова // Вісник Центральної виборчої комісії. - 2006.-№2(4) - С.86-92.
30. Мельник І. В. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні / І. В. Мельник. — К.: Вентурі, 2005. — 437с.
31. Місцеве самоврядування: практ. посіб. Для депутатів місц. рад та активістів громад / за ред. А. Ткачука. – К.: Інститут громадянського суспільства: ТОВ «ІКЦ ЛЕСТА», 2004. - 304 с.
32. Нижник Н. Р. Про державне управління, об'єкт і предмет його теорії / Н. Р. Нижник, С. П. Мосов // Вісн. УАДУ. – 2000. – № 3. – С. 56–62.

33. Порадник міському голові / за ред. Н. Кошманенко. – К., 2006.
34. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід. зб. матеріалів та документів / наук. ред. М. Пухтинський. – К.: Атіка-Н, 2006.- 744 с.
35. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування: Навч. посіб. \ М. Пітцик, В. Кравченко, Е. Моньйо та ін. К., 2000. - 136 с.
36. Ребкало В. А. Політичні науки і суспільні процеси / Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні: Матеріали “круглого столу”, Київ, 13 квіт. 2001 р. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К.: Видво УАДУ, 2001. – 264 с.
37. Регіонально-адміністративний менеджмент.: навч. посіб. / [О. Ю. Амосов, В. В. Мамонова, Ю. О. Куц та ін.]; за заг. ред. д. держ. упр., проф. В. В. Мамонової. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. – 188 с.
38. Реформа для людини. Збірник матеріалів про шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні / за ред. А. Москалюк. – К.: Полігр. центр «Геопринт», 2005. – 238 с.
39. Рубцов О. Деякі концептуальні питання щодо реформування місцевого самоврядування з погляду громадянського суспільства // Проблеми трансформації територіальної організації влади. Зб. матеріалів та документів / наук. ред.: М. Пухтинський.- К.: Атіка, 2005.- С. 307-315., 852 с.
40. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект: [Монографія] / Ю. О. Куца, В. В. Мамонова, О. К. Чаплигін та ін; за заг. ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової.– Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008.–236 с.
41. Удовиченко В. Ефективна економічна політика місцевої влади. Формула успіху / В. Удовиченко // Проблеми трансформації територіальної організації влади: зб. матеріалів та документів / наук. ред.: М. Пухтинський.- К.: Атіка, 2005.- С.453-459., 852 с.
42. Українські еліти в контексті місцевого і регіонального розвитку: історія та сучасність. Популярний нарис / [Пухтинський М., Власенко О., Ворона П., Лопатинський В., Обушний О.].- Полтава: ПП Шевченко, 2009.- 160 с.
43. Шаров Ю. Стратегічне планування розвитку територіальних громад: якою є реальна готовність муніципальних управлінців до нього?/ Самостійність місцевих громад та розподіл повноважень між ними: організація місцевого самоврядування відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування: матеріали міжнар. конф., 11-12 черв. 2002р. м. Київ / Упоряд.: В. Кравченко, М. Пухтинський.- К.: Логос, 2002.- С.224-230, 263с.
44. Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні / О. Н. Ярмиш, В. О. Серьогін: підручник. – Харків: Видавництво Національного ун-ту внутр. справ, 2002.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- АП - Адміністрація Президента
- АТУ - адміністративно - територіальний устрій
- АРК - Автономна Республіка Крим
- ВАК - Вища атестаційна комісія
- ВРЮ - Вища рада юстиції
- ВРУ - Верховна рада України
- ВСУ - Верховний суд України
- ЖКГ - Житлово-комунальне господарство
- КМУ - Кабінет міністрів України
- ЗУ - Закон України
- КРУ - Контрольно-ревізійне управління
- КСУ - Конституційний Суд України
- КУ - Конституція України
- МДА - місцеві державні адміністрації
- МЗС - Міністерство закордонних справ
- МО - Міністерство оборони
- НБУ - Національний банк України
- НОК - Національний олімпійський комітет
- ПУ - Президент України
- РНБО - Рада національної безпеки і оборони
- РП - Рахункова палата
- СБУ - Служба безпеки України

Навчальне видання

**Ворона Петро Васильович
Мучник Анатолій Мусійович**

**ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО І
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Навчально-методичний посібник

видання друге, перероблене й доповнене

Редактор
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка

*Л. М. Коваленко
Л. І. Ворона
В. А. Сухоручко*

Підписано до друку 15. 10. 2010. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Ум.-друк. арк. 4,5. Тираж 500 прим. Зам. №23

Мова українська

Видавець
ПП Шевченко Р.В.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
серія ДК №1139 від 04.12.2002 р.
36000, м.Полтава, вул. Остроградського, 2
Тел: (0532) 502708
Електронна пошта: rostumit@bk.ru